

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Obor Právo

Katedra ústavního práva a státovědy

Diplomová práce

**Lidskoprávní aspekty
omezení svobody osob s
mentálním či duševním
postižením ve zdravotních
ústavech**

Lucie Stárková

2014/2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Lidskoprávní aspekty omezení svobody osob s mentálním či duševním postižením ve zdravotních ústavech“ zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

.....

Lucie Stárková

*Na tomto místě bych ráda poděkovala **JUDr. Kateřině Šimáčkové, Ph.D.**, vedoucí diplomové práce, za přínosné připomínky během vypracovávání a za čas, který mi věnovala, **JUDr. Aleně Černé**, státní zástupkyni, která mi poskytla mnoho materiálů a takéž času při shromažďování podkladů k práci, a mým rodičům, **Jaroslavě a Františku Mrázkovým**, kteří mě trpělivě psychicky podporovali po celou dobu mého vysokoškolského studia.*

Anotace

Práce se zabývá problematikou práva na osobní svobodu osob s mentálním či duševním postižením z pohledu české a mezinárodní právní úpravy v oblasti základních lidských práv a svobod. V práci je proveden rozbor ústavněprávní konformity právní úpravy převzetí a dalšího držení ve zdravotním ústavu a konformity s mezinárodními závazky v oblasti lidských práv. Prostor je věnován požadavkům Evropského soudu pro lidská práva na zákonné zakotvení základních institutů detenčního řízení, zejména je věnována pozornost ustanovením čl. 5 a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod u osob, které nedaly písemný souhlas s hospitalizací. Práce směřuje k odhalení problematických míst současné právní úpravy, mimo jiné pomocí zjištěných informací z praxe, a nalezení možností jejich vyřešení.

Abstract

This thesis deals with issues of the right to personal liberty of people with intellectual or mental disabilities from the perspective of Czech and international legislation in the field of human rights and fundamental freedoms. In this thesis is created an analysis of constitutional conformity of legislation takeover and continued detention in the health institution and compliance with international commitments on human rights. Space is devoted to the requirements of the European Court of Human Rights enshrines the fundamental legal institutes detention proceedings, in particular attention is paid to the provision of Article 5 and Article 6 European Convention on Human Rights for people who did not give written consent to hospitalization. This thesis aims to reveal bottlenecks of current legislation, among other things, using the information gathered from practice, and identify opportunities to solve them.

Klíčová slova

omezení osobní svobody, detenční řízení, mentální postižení, duševní postižení, opatrovník, právo na soudní přezkum

Key words

restriction of personal liberty, detention proceedings, mental disability, mental disability, guardian, the right to judicial review

„Diagnóza není více než právo.“

Nález Ústavního soudu ze dne 18. května 2000,
sp. zn. IV. ÚS 639/2000.

Obsah

1. Úvod	7
2. Právo na osobní svobodu osob s mentálním či duševním postižením.....	12
2.1. Osoba s mentálním či duševním postižením	12
2.2. Mezinárodní zakotvení v lidsko-právních dokumentech.....	15
2.3. Mezinárodní organizace zabývající se problematikou detencí.....	17
2.3.1. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT).....	17
2.3.2. Asociace pro zabránění mučení (APT)	19
2.3.3. Výbor pro lidská práva (HRC)	20
2.3.4. Výbor proti mučení (CAT).....	21
2.3.5. Podvýbor pro zabránění mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání (SPT) a Národní preventivní mechanismus (NPM)	22
2.3.6. Rada pro lidská práva OSN.....	24
2.3.7. Světová zdravotnická organizace (WHO)	24
2.3.8. Mental Disability Advocacy Center (MDAC)	25
3. Česká právní úprava.....	27
3.1. Nový Občanský zákoník.....	29
4. Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu a další držení ve zdravotním ústavu.....	34
4.1. Detenční řízení dle české právní úpravy	34
4.1.1. Detenční řízení podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.....	34
4.1.2. Řízení o přípustnosti převzetí.....	37
4.1.3. Řízení o přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu	41
4.1.4. Žádost o nové vyšetření a rozhodnutí o propuštění	44
4.1.5. Oprávnění státního zastupitelství v detenčním řízení	45
4.2. Zákonné zbavení osobní svobody z pohledu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv	47
4.2.1. Zákonné podmínky zbavení osobní svobody dle čl. 5 odst. 1	49
4.2.2. Přípustné důvody zbavení svobody v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. e)....	50
4.2.3. Přezkum dle článku 5 odst. 4 EÚLP	53
4.2.4. Vztah k článku 6 EÚLP	54

4.2.5. Detenční řízení ve světle článku 3 EÚLP	55
5. Význam judikatury v detenčním řízení	58
5.1. Nejvyšší soud ČR	59
5.2. Ústavní soud ČR a ESLP	62
6. Zhodnocení stavu v České republice	68
7. Závěr	78
Otázka č. 1 – Soulad s požadavky stanovenými v čl. 5 Úmluvy	78
Otázka č. 2 – Právo na soudní přezkum nedobrovolných hospitalizací	79
Otázka č. 3 – Reálná efektivita ochrany práv umístěných osob	81
8. Seznam použitých pramenů	83
Literatura	83
Elektronické prameny	84
Mezinárodní smlouvy	87
Vnitrostátní právo	88
Judikatura a stanoviska českých soudů	89
Judikatura ESLP	90
9. Přílohy	94
Příloha č. 1 – Seznam vybraných okresních soudů	
Příloha č. 2 – Zjištěné statistické údaje	

1. Úvod

Tématem této diplomové práce je problematika omezení osobní svobody osob s mentálním či duševním postižením ve zdravotních ústavech z hlediska ochrany jejich základních lidských práv. Zaručená právní ochrana osob s mentálním či duševním postižením je důležitá zejména z hlediska toho, že zmíněné osoby ve většině případů nejsou schopny svá práva efektivně bránit a v tomto ohledu se jako zranitelná skupina se mohou stát snadnou obětí porušování základních práv, která mají být zaručena všem bez rozdílu. Pozornost je především zaměřena na ochranu cenného lidského práva – práva na osobní svobodu. V této práci budeme pracovat s pojmem osobní svoboda ve smyslu svobody fyzické či svobody pohybu, jakožto základního práva, které se postupně dostalo téměř do všech moderních ústav a lidsko-právních dokumentů. V práci se můžeme setkat se spojením „omezení osobní svobody“ a s pojmem „zbavení osobní svobody“, pro účely této práce se bude jednat v podstatě o synonyma, neboť se obě spojení budou týkat určitého časového úseku, který daná osoba byla nucena pobývat ve zdravotním ústavu. Pomíjení základních lidských práv a svobod jakékoliv skupiny osob je v dnešní době nepřijatelné a je třeba učinit taková opatření, aby byla zaručena ochrana základních práv a respekt k přirozené lidské důstojnosti.

Ochraně osob s mentálním či duševním postižením, resp. obecně osob s postižením, se v několika posledních desetiletích dostává více pozornosti. Na globální úrovni je na místě zmínit činnost Organizace spojených národů (dále také „OSN“), která se intenzivně zabývá obecně porušováním lidských práv, ale také vztahem mezi porušováním lidských práv a zdravotním postižením. Již v roce 1971 byla přijata Deklarace práv mentálně postižených osob (Declaration on the Rights of Mentally Disabled persons), která v sedmi článcích zdůrazňuje „v maximální možné míře“ stejné postavení osob a mentálně postižených osob zejména v oblasti práv a svobod a soudní

ochrany.¹ Následně byla v roce 1975 přijata Deklarace práv tělesně postižených osob (Declaration on the Rights of Disabled Persons), která mimo jiné opět zdůraznila právo na respektování lidské důstojnosti osob s postižením.² Kromě zde zmíněných bylo vydáno několik dalších dokumentů, které jsou postaveny na respektování základních lidských práv a svobod osob s postižením, resp. osob znevýhodněných. Důležitou kontrolní funkci a vydávání doporučení vykonávají orgány OSN, kterým se budeme věnovat v následujících kapitolách.

V rámci mezinárodní osvěty v dané problematice nelze opomenout činnost Mezinárodní zdravotnické organizace (WHO), která se věnuje lidským právům osob duševně či mentálně nemocných a snaží se zabránit diskriminaci a porušování základních práv těchto osob.

Na regionální úrovni vyvíjí svou činnost v dané oblasti Rada Evropy, která je aktivní prostřednictvím např. Evropského výboru na zabránění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (CPT), který dohlíží na dodržování Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání³ a svou činnost vyvíjí i aktivně např. organizuje návštěvy v zařízeních, kde se nacházejí osoby zbavené svobody z rozhodnutí orgánů veřejné moci.

V České republice stejně jako ve světě se postupně této problematice dostává tolik potřebné pozornosti. V posledních letech došlo k novelizaci řízení o vyslovení přípustnosti převzetí a řízení o přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu, obě tato řízení také bývají označována jako detenční

¹ *Declaration on the Rights of Mentally Retarded Persons* [online]. OHCHR © 1996 - 2015 [cit. 20. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RightsOfMentallyRetardedPersons.aspx>

² *Declaration on the Rights of Disabled Persons* [online]. OHCHR © 1996 - 2015 [cit. 20. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RightsOfDisabledPersons.aspx>

³ Sdělení MZV č. 9/1996 Sb., o sjednání Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

řízení. Na poli organizací, které pomáhají osobám s duševním či mentálním postižením, které jsou omezeny na svých základních právech, nelze přehlédnout činnost neziskové organizace – spolku Ligy lidských práv a nevládní mezinárodní organizace MDAC (Mental Advocacy Disability Center). Pro současnou právní úpravu jsou důležitým vodítkem i rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále také „*ESLP*“), který se ve své judikatuře v mnoha případech věnoval čl. 5 Evropské úmluvy o lidských právech (dále také „*EÚLP*“, „*Úmluva*“)⁴, který je stěžejní s ohledem na danou problematiku omezení osobní svobody a v odst. 1 písm. e) výslovně zmiňuje „osoby duševně nemocné“, resp. osoby s duševním postižením.

V této práci bude rozebrána ústavněprávní konformita právní úpravy detenčního řízení a konformita s mezinárodními závazky v oblasti lidských práv, zejména problematika soudního přezkumu v detenčním řízení ve smyslu ustanovení čl. 5 a čl. 6 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod u osob v nedobrovolné hospitalizaci; v rámci detenčního řízení bude rozebrána i problematika dlouhodobých hospitalizací ve zmíněných případech. Cílem práce je osvětlení problematiky omezení svobody osob s duševním či mentálním postižením, zodpovězení základních procesních otázek v této oblasti a s tím související rozbor české právní úpravy a judikatury v porovnání s příslušnými ustanoveními Úmluvy; rozebrány budou i závazky České republiky, které plynou z mezinárodních smluv, a role mezinárodních organizací a jejich orgánů zabývajících se danou problematikou.

V první části se budeme věnovat objasnění základních pojmů např. pojmu osoba s duševním či mentálním postižením; právo na osobní svobodu a bezpečnost těchto osob; mezinárodním organizacím a závazkům, jimiž je Česká republika vázána; zakotvení základních práv zmíněných osob v české

⁴ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

právní úpravě a v Úmluvě. Následně bude rozebráno detenční řízení dle české právní úpravy a požadavky, které klade ESLP v souvislosti s výkladem příslušných ustanovení Úmluvy. V závěru práce bude provedeno šetření a zpracovány statistiky související s detenčním řízením před českými soudy, které pomáhají dotvářet obraz o efektivitě české právní úpravy.

Hlavními výzkumnými otázkami práce tedy jsou:

- 1) Je česká právní úprava řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu a dalším držení ve zdravotním ústavu (detenční řízení) v souladu s požadavky čl. 5 Úmluvy?
- 2) Je zaručeno právo na soudní přezkum v detenčním řízení ve smyslu čl. 5 odst. 4 a čl. 6 Úmluvy umístěným, kteří jsou zbaveni způsobilosti k právním úkonům, nebo nedali souhlas s hospitalizací? Jak je soudní přezkum řešen u dlouhodobých hospitalizací?
- 3) Jaký je faktický stav poměru zahájených detenčních řízení, usnesení o ne/přípustnosti převzetí do ústavu a rozsudků o přípustnosti dalšího držení? Jaká je efektivita ochrany základních práv umístěných osob, kterým byl soudem jmenován opatrovník z řad advokátů?

Pro vyhodnocení první otázky bude proveden rozbor závazků, kterými je ČR vázána; české právní úpravy a požadavků, které formuloval ESLP v souvislosti s ustanovením čl. 5 odst. 1 písm. e) a čl. 5 odst. 4, aby byl zaručen soulad a ČR naplňovala závazky, které jí z Úmluvy plynou. Za tímto účelem budou rozebrána příslušná ustanovení, česká judikatura a zejména judikatura ESLP.

K vyhodnocení druhé otázky bude proveden rozbor novelizované české právní úpravy a již zmíněných ustanovení Úmluvy, přičemž prostor bude věnován jak prvotnímu řízení o přípustnosti převzetí, tak navazujícímu

řízení, kterým se rozhoduje o přípustnosti dalšího držení. Obě tyto fáze detenčního řízení budou komparovány s požadavky, které formuloval ESLP.

K vyhodnocení třetí otázky budou sesbírána data, která budou získána z informací vybrané skupiny okresních soudů, které mají v obvodu psychiatrické nemocnice, tudíž mají jistý počet detenčních řízení za rok. Ze získaných informací bude zpracována statistika, která bude vypovídat o poměrech výsledků z jednotlivých fází detenčního řízení a počtech podaných odvolání a která mimo jiné osvětlí efektivitu zastupování, resp. ochranu práv umístěných osob jmenovaným opatrovníkem.

Právo na osobní svobodu patří mezi nejstřeženější lidská práva, je třeba dbát jeho ochrany zejména v případech osob, které jsou zvlášť zranitelné. V této práci se zaměříme na osoby s mentálním či duševním postižením, avšak problematika nedobrovolných hospitalizací je velice široká, a ačkoliv se jedná o velice aktuální nejen právní otázku, dle našeho názoru jí není věnován dostatek pozornosti. Touto prací bychom rádi přispěli k rozšíření povědomí o dané problematice, nalezení a upozornění na problematická místa v české právní úpravě detenčního řízení. Přínos spatřujeme i v získání vybraných informací od vzorové skupiny soudů prvního stupně, které budou následně zpracovány v přehledné statistice a získané výsledky upozorní na faktický stav ochrany základních práv v detenčním řízení.

2. Právo na osobní svobodu osob s mentálním či duševním postižením

2.1. Osoba s mentálním či duševním postižením

Pojem „postižení“ bývá vykládán mnoha autory a odborníky rozdílnými způsoby, ke sjednocení se snaží přispět například Světová zdravotnická organizace (dále také „WHO“), která vydala dokument s názvem *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (International Classification of Functioning, Disability and Health)*, též známou jako MKF či ICF. Jedná se o aktualizaci a modernizaci dokumentu *Mezinárodní klasifikace poruch, disabilit a handicapů (ICIDH)* z roku 1980, nové znění reflektuje změnu terminologie v dané oblasti a cílem je poskytnout sjednocení nové terminologie, rámec pro popis zdraví a jeho stavů, resp. zdravotních postižení.⁵

V mezinárodních dokumentech se můžeme setkat s pojmy duševní porucha (*mental disorder*) a duševní nemoc (*mental illness*), hlavní rozdíly jsou popsány například v publikaci WHO *The Resource book on Mental Health*. Dle této publikace se velice těžko přesně vymezuje termín duševní porucha, neboť pojem zahrnuje jednotlivé nemoci, které pojí určitá podobnost, nejedná se však o jednotnou diagnózu. Definice duševní poruchy záleží na výkladu jednotlivých národních legislativ, které zohledňují různé faktory. Například v jednotlivých vymezeních bude rozdíl pro případy, ve kterých se bude jednat o legislativu týkající se nedobrovolných hospitalizací, kdy hranice definice budou užší a pravděpodobně se definice bude vztahovat pouze na těžší případy duševních poruch; naopak ohledně legislativy na úrovni státní pomoci, příspěvků a vyrovnávacích opatření bude definice širší

⁵ *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví* [online]. Praha: Grada, 2008 [cit. 9. 2. 2015]. ISBN 9788024715872. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9867/klasifikace_funkcnich_schopnosti_disability_zdravi.pdf

s ohledem na to, aby pokryla co největší počet dotčených osob. V oblasti medicínského práva se setkáváme s pojmem duševní nemoc, proti kterému se staví většina organizací uživatelů psychiatrických a sociálních služeb kvůli jeho nepřesnosti. V dnešní době se již většina klinických dokumentů vyhýbá užití pojmu duševní nemoc a pracuje s pojmem duševní porucha.⁶

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod v českém překladu pracuje s pojmem „osoba duševně nemocná“, v dalších jazykových verzích „*person of unsound mind*“ a „*personne d'un aliéné*“, interpretace těchto pojmů je velice komplikovaná a nelze ji provést jednoznačně a společně pro všechny případy, neboť v této oblasti dochází stále k vývoji, o čemž svědčí i nejednotnost terminologie a stále probíhající snaha o její sjednocení. ESLP tedy stanovil kritéria, která musí být splněna, aby se na dotyčnou osobu mohlo aplikovat ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. e) (viz podkapitola 4.2.2. *Winterwerpova kritéria*).

V českém právním řádu se setkáme s pojmem „duševní porucha“, definice tohoto pojmu však není obsažena v žádných soukromoprávních zákonech, ačkoliv je s ním často pracováno. V mnoha podzákoných prepisech zejm. směrnice ministerstva zdravotnictví je stanoven výčet diagnóz, které lze považovat za duševní poruchu. Formální definice je však obsažena v §123 trestního zákoníku⁷: „*Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.*“ Hlavním problémem je, že nikdy nelze jednoznačně podřadit určitý stav pod určitou duševní poruchu, proto se jedná pouze o

⁶ WHO Resource book on mental health, human rights and legislation [online]. Geneva: World Health Organization, 2005, s. 20-23 [cit. 9. 2. 2015]. ISBN 924156282.

Dostupné z:

[http://www.who.int/mental_health/policy/legislation/Resource%20Book_Eng2_WEB_07%20\(2\).pdf?ua=1](http://www.who.int/mental_health/policy/legislation/Resource%20Book_Eng2_WEB_07%20(2).pdf?ua=1)

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

demonstrativní výčet.⁸ V soukromoprávní úpravě je s pojmem duševní poruchy nejčastěji pracováno v rámci NOZ, ačkoliv ve znění paragrafů se s výkladem nesetkáme, v komentáři se můžeme dočíst, že „*Duševní porucha je označení pro některé psychické procesy projevující se negativně v myšlení, prožívání a chování člověka. Mezi duševní poruchy se řadí ty, které.....nejsou až sekundárním následkem onemocnění jiného typu.*“⁹ Všechna výše zmíněná vymezení duševní poruchy, resp. duševního postižení, z logického hlediska slouží v podstatě pouze jako rámec a v každém případě je třeba postupovat individuálně a v mezích určité přiměřenosti. Z praxe vyplývá, že tato individuální posouzení závisí zejména na soudu.

Lidé s duševním postižením jednoznačně nejsou homogenní skupinou osob, dle statistik se v dnešní populaci až každý čtvrtý člověk potýká s některou duševní poruchou. Rozdíl v jednotlivých diagnózách není pouze v rozdílných symptomech, ale také jisté intenzitě, resp. závažnosti dané diagnózy. Toto posouzení je důležité zejména ze zmíněného hlediska přiměřenosti, neboť dvě osoby se stejnou diagnózou mohou vyžadovat zcela rozdílnou formu péče, zatímco jedna osoba se bude muset podrobit nedobrovolné hospitalizaci, druhé bude stačit ambulantní léčba s nasazením medikamentů.¹⁰

⁸ MAREČKOVÁ, Jana; MATIAŠKO, Maroš. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010, s. 27-29. ISBN 9788072018017.

⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 241. ISBN 9788074783708.

¹⁰ BARTLETT, Peter; LEWIS, Oliver; THOROLD, Oliver. *Mental disability and the European convention on human rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 2-9. ISBN 9789004154230.

2.2. Mezinárodní zakotvení v lidsko-právních dokumentech

Jak již bylo uvedeno výše, právo na osobní svobodu je jedním ze základních práv člověka, v oblasti prosazení těchto práv je usilováno o sjednocené zakotvení v právních rádech zemí a o společné zajištění ochrany tohoto institutu. Právě proto můžeme objevit toto právo téměř ve všech lidsko-právních dokumentech. Z univerzálních mezinárodních dokumentů nelze opominout Všeobecnou deklaraci lidských práv¹¹, která v článku 3 stanoví „Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.“, zároveň v článku 9 stanoví „Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.“ a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech¹², který svobodu upravuje v čl. 9 takto: „Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě případů, kdy se tak stane na základě zákona a ve shodě s řízením, jež je stanoveno zákonem.“

Vedle univerzálních dokumentů se právo na svobodu vyskytuje i v mnoha regionálních lidsko-právních dokumentech. V této práci se dále zaměříme na nejvýznamnější regionální úpravu obsaženou v Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod (dále také „Úmluva“), která stanoví taxativní počet důvodů, kdy je omezení osobní svobody zákonné, zároveň zmiňuje kontrolní mechanismy a na rozdíl od univerzálních dokumentů je díky ESLP vymahatelná. Ustanovení Úmluvy a činnost ESLP bude rozebrána v dalších kapitolách.

Jelikož je problematika omezení osobní svobody u osob s mentálním či duševním postižením velice specifická, na mezinárodní úrovni vznikly i

¹¹ Všeobecná deklarace lidských práv přijatá v New Yorku dne 10. 12. 1948 [online]. OSN [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

¹² Vyhláška MZV č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

dokumenty věnující se speciálně právům osob takto dotčených. Nejen pro Českou republiku je jedním z těchto dokumentů důležitá Úmluva o právech osob se zdravotním postižením¹³ (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, dále také „*CRPD*“), která byla v roce 2009 ratifikována a je tedy pro ČR závazná.

Mezi hlavní cíle CRPD patří podpora ochrana a zajištění všech lidských práv a základních svobod pro osoby se zdravotním postižením. Jednotlivá ustanovení mají pomoci osobám se zdravotním postižením k zapojení do běžného života, dále mají zabránit diskriminaci těchto osob, ke které nejčastěji dochází zejména v oblasti vzdělávání, práce, začlenění do společnosti či v oblasti účinné obrany v případě, že základní práva těchto osob byla porušena. V souvislosti s nedobrovolnou hospitalizací se v článku 14 stanoví, že „*Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby osoby se zdravotním postižením, na rovnoprávném základě s ostatními:*

- a) užívaly práva na svobodu a osobní bezpečnost;*
- b) nebyly zbavovány svobody nezákonným nebo svévolným způsobem, aby každé zbavení svobody bylo v souladu se zákonem a aby existence zdravotního postižení nebyla za žádných okolností důvodem ke zbavení svobody.“*

CRPD tedy stejně jako Úmluva o ochraně lidských práv a svobod stanoví, že ke zbavení osobní svobody musí dojít pouze postupem v souladu se zákonem a nad to zdůrazňuje, že existence zdravotního postižení nemůže být jediným důvodem k omezení svobody.

V neposlední řadě je ochrana osob s duševní poruchou upravena v čl. 7 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně¹⁴, který stanoví, že v souladu s podmínkami stanovenými zákonem může být osoba s těžkou duševní

¹³ Sdělení MZV č. 10/2010 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

¹⁴ Sdělení MZV č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

poruchou podrobena zákroku bez svého souhlasu, pokud je zákrok proveden v souvislosti s léčbou duševní poruchy, také v tomto ustanovení je uvedena podmínka, kdy by bez takové léčby pravděpodobně došlo k poškození zdraví. Dle našeho názoru se dikce tohoto ustanovení vztahuje i na situace, kdy se podrobení nutné léčbě překrývá s nedobrovolnou hospitalizací.

2.3. Mezinárodní organizace zabývající se problematikou detencí

Organizací na mezinárodní úrovni zabývajících se problematikou lidských práv, mučení a špatného zacházení je mnoho. V této podkapitole si přiblížíme ty nejdůležitější, které se zabývají problematikou omezení osobní svobody, zejména špatným zacházením a nedobrovolným umístěním ve zdravotnických zařízeních a jiných ústavech.

2.3.1. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT)

Výbor (*European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*) byl zřízen na základě ustanovení článku 1 Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále také „*Úmluva*“)¹⁵, ke které se připojily členské země Rady Evropy, pro Českou republiku vstoupila Úmluva v platnost 1. ledna 1996. CPT také interpretuje ve své činnosti čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, který stanoví „*nikdo nebude podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu*“. Hlavním cílem výboru je prevence mučení, ale i nelidského či jinak ponižujícího zacházení. CPT především organizuje návštěvy v zařízeních, kde se nacházejí osoby zbavené svobody z rozhodnutí orgánů veřejné moci. Smluvní strany se přístupem k Úmluvě zavázaly zajistit delegacím CPT neomezený přístup do zmíněných

¹⁵ Sdělení MZV č. 9/1996 Sb., o sjednání Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

zařízení, volný pohyb v nich, právo hovořit s osobami zbavenými svobody a svobodně zjišťovat informace týkající se dané detence.¹⁶

Výbor organizuje pravidelné návštěvy v členských státech, které však musí danému státu předem ohlásit. Výbor po každé návštěvě vypracuje zprávu o zjištěných skutečnostech, kterou spolu s doporučeními doručí smluvnímu státu. Skutečnosti zjištěné Výborem, jeho doporučení a reakce dotčeného státu podléhají důvěrnosti. Stát může sám požádat o zveřejnění zprávy CPT a svých reakcí, jestliže však stát nespolupracuje a odmítá přijmout opatření ve světle doporučení Výboru, může být po hlasování členů Výboru přistoupeno k „veřejnému prohlášení“.¹⁷

CPT doposud uskutečnil 5 pravidelných návštěv České republiky (v letech 1997, 2002, 2006, 2010 a 2014). Mimo pravidelné návštěvy byly ještě v letech 2008 a 2009 uskutečněny návštěvy ad hoc, které byly zaměřeny především na problematiku chirurgických kastrací u pachatelů sexuálních trestných činů a na právo delegace CPT nahlížet do zdravotnické dokumentace i bez souhlasu pacienta.¹⁸ Při poslední pravidelné návštěvě v roce 2014 se delegace CPT zaměřila především na zařízení pro mladistvé odsouzené, pro výkon vazby a zabezpečovací detence.¹⁹

Standardy ohledně nedobrovolného umístění v psychiatrických zařízeních můžeme nalézt v publikaci *Standardy CPT*, jež zmiňuje návštěvy delegace

¹⁶ *CPT ve zkratce* [on-line]. Rada Evropy, © 2010 [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/lang/cze/cze-leaflet.pdf>

¹⁷ Sdělení MZV č. 9/1996 Sb., o sjednání Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

¹⁸ RYBOVÁ, Lucie. Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. *Zprávy: plnění mezinárodních smluv* [online]. Vláda České republiky, © 2011 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/evropska-umluva-o-zabraneni-muceni-a-nelidskemu-nebo-ponizujicimu-zachazeni-nebo-trestani-17701/>

¹⁹ *Mise CPT v českých věznicích končí* [online]. Vězeňská služba České republiky, publikováno 10. 4. 2014 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/mise-cpt-v-ceskych-veznicich-konci>

v zařízeních, která přijímají nedobrovolně hospitalizované osoby na základě občanskoprávního řízení, ale také zařízeních, ve kterých bylo léčení nařízeno v trestním řízení. V jednotlivých bodech zde najdeme hlavní cíle CPT v oblasti nedobrovolných hospitalizací, které mimo jiné jsou: předcházení špatnému zacházení ze strany pracovníků psychiatrických zařízení; kvalita životních podmínek a léčby pacientů; personální zabezpečení v daném zařízení s ohledem na počet pacientů, také na zajištění dostatečného počtu vzdělaného personálu s náležitou praxí; omezující prostředky, ve smyslu zamezení zneužití a přiměřeného používání omezujících prostředků.²⁰

2.3.2. Asociace pro zabránění mučení (APT)

APT (*Association for the Prevention of Torture*) je nevládní organizace se sídlem v Ženevě, která mimo jiné byla autorem návrhu Evropské úmluvy o zabránění mučení. Mezi hlavní cíle APT patří monitorování a transparentnost v oblasti omezení osobní svobody v detenčních zařízeních, zabránění mučení a špatnému zacházení s osobami zbavenými svobody, trestní stíhání v případech mučení a nelidského zacházení, posilování role prevence v případech, kdy by mohlo dojít k mučení či nelidskému zacházení a veřejné vystupování a osvěta za účelem zabránění mučení.²¹

APT se snaží pomoci vládám, soudnictví, institucím pro lidská práva a občanské společnosti, aby přijaly účinná opatření proti mučení a jinému nelidskému zacházení. Svou činností se díky přímému kontaktu, otevřenému dialogu a blízké spolupráci s místními subjekty snaží zajistit právní poradenství mimo jiné i pro zákonodárny orgány; vzdělávání a zvýšení povědomí o dané problematice; výzkum a analýzu případů, v nichž

²⁰ *Standardy CPT* [on-line]. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, 2004, s. 50-60 [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/lang/cze/cze-standards.pdf>

²¹ About us. *Association for the Prevention of Torture* [online]. Association for the Prevention of Torture [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.apr.ch/en/about-us/>

dochází k mučení a nelidskému zacházení; šíření informací a vydávání praktických nástrojů a zdrojů v mnoha jazycích.²²

2.3.3. Výbor pro lidská práva (HRC)

Celým názvem Výbor Spojených národů pro lidská práva (*The Human Rights Committee*) je nezávislý smluvní orgán, který je složen z osmnácti expertů z členských států, kteří se specializují na mezinárodní ochranu lidských práv, nejčastěji se jedná o právníky, profesory či bývalé diplomaty.²³ Výbor posuzuje periodické zprávy z členských států, ve kterých je informován o stavu a plnění závazků z Mezinárodního paktu o občanských a politických právech²⁴, na jehož základě (čl. 28) byl Výbor zřízen. Všechny členské státy jsou povinny předkládat Výboru pravidelné zprávy o plnění závazků z Paktu nejprve do jednoho roku od přistoupení a následně na žádost Výboru, obvykle jednou za čtyři roky. Výbor následně vydá závěrečná doporučení k předloženým zprávám.²⁵ Výbor zasedá zpravidla třikrát ročně, přičemž dvě zasedání jsou uskutečněna v Ženevě a jedno se koná v New Yorku. Na zasedáních se Výbor věnuje již zmíněnými zprávami členských států, ale také individuálními stížnostmi.²⁶

V souvislosti s praxí v případech nedobrovolné hospitalizace v psychiatrických zařízeních se Výbor vyjádřil v Závěrečných doporučení pro Českou republiku v roce 2007. Výbor se neztotožnil s praxí, která nasvědčuje tomu, že k umístění do psychiatrické nemocnice může dojít pouze na

²² What we do. *Association for the Prevention of Torture* [online]. Association for the Prevention of Torture [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.apt.ch/en/what-we-do/>

²³ LHOTSKÝ, Jan. *Ochrana lidských práv v mezinárodním právu: kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 145. ISBN 9788021060661.

²⁴ Vyhláška MZV č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

²⁵ Human Rights Committee. *Monitoring civil and political rights* [online]. OHCHR © 1996 - 2015 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx>

²⁶ LHOTSKÝ, 2012, op. cit., s. 146-153.

základě „podezření“ na duševní nemoc, přičemž při samotném detenčním řízení není brán ohled na názory pacienta a není mu zajištěno efektivní zastupování, jelikož se soudem jmenovaným opatrovníkem často ani nepřijde do styku.²⁷

2.3.4. Výbor proti mučení (CAT)

Výbor proti mučení (*The Committee Against Torture*) je zřízen na základě čl. 17 Úmluvy OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání²⁸ a vystupuje jako vlastní kontrolní mechanismus Úmluvy. Výbor je složen z deseti expertů, kteří jsou voleni tajným hlasováním na základě návrhu smluvních států. Smluvní státy předkládají pravidelně zprávy o opatřeních, která učinily v rámci plnění závazků z Úmluvy nejprve do jednoho roku od vstupu Úmluvy v platnost a následně v pravidelných čtyřletých intervalech (čl. 19). Výbor tedy získává informace o plnění závazků především ze zpráv samotných členských států, z informací získaných díky jiným orgánům OSN, od lidskoprávních institucí a organizací, apod.²⁹ Výbor však může i mimo získané informace ze stran smluvních států provést vlastní šetření, pokud se domnívá, že na území smluvního státu dochází k systematickému porušování Úmluvy.³⁰

Výbor na základě získaných informací projednává jednotlivé body plnění a neplnění závazků, o kterých následně zpracuje posouzení zpráv, které zašle členskému státu a jehož obsahem jsou i doporučení k nápravě. Česká

²⁷ Posouzení zpráv předložených zúčastněnými státy dle článku 40 Paktu. *Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva: Česká republika* [online]. Výbor pro lidská práva, 2007 [cit. 8. 3. 2015]. Dostupné z:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/Zaverecna_doporuceni_cz_schvalena_vladou.pdf

²⁸ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání přijatá v New Yorku dne 10. 12. 1984 [online]. OSN [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-proti-muceni.pdf>

²⁹ Overview of the working methods. *Committee against torture*. [online]. United Nations High Commissioner for Human Rights [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z:

<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/Pages/WorkingMethods.aspx>

³⁰ LHOTSKÝ, 2012, op. cit., s. 158.

republika podávala Výboru zprávu naposledy na jaře roku 2012 a v následujícím roce obdržela vláda dokument o posouzení zpráv a závěrečná doporučení, která se týkala širokého okruhu témat, mimo jiné obsahovala oznámení o znepokojení nad počtem umisťování osob s mentálním nebo psychosociálním postižením do zdravotnických zařízení bez informovaného souhlasu. Výbor kladně ohodnotil novelu zákona o veřejném ochránci práv³¹, která umožňuje ombudsmanovi jednat jako národní preventivní mechanismus (viz podkapitola 2.3.5.). V doporučení Výbor mimo jiné uvedl zavedení detailnější kontroly a dohledu soudních orgánů při nedobrovolné hospitalizaci, zvýšení právních záruk a zapojení nezávislých monitorovacích orgánů.³² Česká republika bude předkládat Výboru další zprávu v roce 2016. V oblasti nedobrovolné hospitalizace došlo českým právním řádu k několika novelizacím, mimo jiné posílení kontrolních mechanismů v rámci detenčního řízení (např. rozšíření oprávnění státního zástupce). Zhodnocení přijatých opatření a nová doporučení můžeme očekávat v roce 2017.

2.3.5. Podvýbor pro zabránění mučení a jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání (SPT) a Národní preventivní mechanismus (NPM)

Podvýbor pro zabránění mučení (*Subcommittee on Prevention of Torture*) je zřízen na základě přijetí Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání³³. Opční protokol vstoupil v platnost 22. června 2006 a pro Českou republiku dne 9. srpna 2006. Podvýbor plní funkci aktivního kontrolního

³¹ Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 2. 2015].

³² Posouzení zpráv předložených smluvními stranami podle článku 19 Úmluvy. *Závěrečná doporučení Výboru proti mučení* [online]. Výbor proti mučení, 2013 [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/Tx.pdf>

³³ Sdělení MZV č. 78/2006 Sb. m. s., Opční protokol k úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2015].

mechanismu na úrovni OSN podobně jako CPT na úrovni Rady Evropy. Hlavním cílem je vytvořit kontrolní systém na základě pravidelných návštěv nezávislých mezinárodních a národních orgánů v zařízeních, kde dochází ke zbavení osobní svobody. Smluvní strany se dle čl. 3 zavázaly na vnitrostátní úrovni ustanovit minimálně jeden orgán za účelem kontroly a prevence mučení a jiného krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání.

Národním preventivním mechanismem (*NPM*) byl ustanoven na základě čl. 3 Opčního protokolu v České republice veřejný ochránce práv. Mezi jeho oprávnění se tak mimo jiné dostalo provádění systematických návštěv zdravotnických a sociálních zařízení (veřejných i soukromých), kde se mohou vyskytovat osoby zbavené svobody na základě rozhodnutí správního, soudního či jiného orgánu. Ve čl. 20 Opčního protokolu jsou uvedena oprávnění, jež jsou smluvní strany povinny svým NPM poskytnout. Jedná se o:

- „(a) přístup ke všem informacím týkajícím se počtu osob zbavených svobody v detenčních zařízeních ve smyslu článku 4, jakož i počtu těchto zařízení a míst, kde se nacházejí;*
- (b) přístup ke všem informacím týkajícím se zacházení s těmito osobami, jakož i podmínek, v nichž jsou drženy;*
- (c) přístup do všech detenčních zařízení a jejich objektů a příslušenství;*
- (d) možnost soukromého rozhovoru s osobami zbavenými svobody bez přítomnosti svědků, vedeného přímo nebo v případě potřeby prostřednictvím tlumočnicka, jakož i s jakoukoli jinou osobou, která by podle názoru národního preventivního mechanismu mohla poskytnout příslušné informace;*
- (e) možnost svobodného výběru zařízení, která chtějí navštívit, a osob, s nimiž chtějí hovořit;*

*(f) právo udržovat styk s Podvýborem, zasílat mu informace a setkávat se s ním.*³⁴

Česká republika uvedená oprávnění včlenila do zákona o veřejném ochránci práv³⁵.

2.3.6. Rada pro lidská práva OSN

Rada pro lidská práva byla ustanovena rezolucí Valného shromáždění OSN v roce 2006 za účelem zefektivnění práce v oblasti lidských práv a nahrazení Komise pro lidská práva. Jedná se o orgán přímo podřízený Valnému shromáždění, zastoupení v Radě je geograficky vyrovnanější³⁶ a oproti Komisi se výrazně zvýšila intenzita jednání, resp. zvýšil se počet zasedání.³⁷

Rada se schází pravidelně třikrát ročně a také při mimořádných událostech, resp. lidskoprávních krizích ve světě. Při zasedání se projednávají otázky v souvislosti se situací v jednotlivých zemích, ale i celosvětová problematika porušování lidských práv.

2.3.7. Světová zdravotnická organizace (WHO)

Světová zdravotnická organizace vznikla již v roce 1948 jako nezávislá zdravotnická organizace v rámci OSN. WHO se zabývá širokou škálou aktivit v oblasti zdravotnictví a celkového zlepšení kvality lidského života. Mimo jiné jsou jejími hlavními záměry omezování úmrtnosti, nemocí a postižení;

³⁴ Sdělení MZV č. 78/2006 Sb. m. s., Opční protokol k úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2015].

³⁵ § 15, § 16, § 20, § 21a, § 22 a §24 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 2. 2015].

³⁶ Zastoupení je realizováno prostřednictvím rozdělení světadílů do jednotlivých regionů a určený počet států, které budou daný region zastupovat. Radu tvoří 47 států OSN volených na 3 roky. Česká republika se nachází v regionu Východní Evropa a jako zástupcem byla zvolena až do roku 2014.

³⁷ Lidská práva. *Instituce na ochranu lidských práv. Rada pro lidská práva* [online]. Informační centrum OSN v Praze, © 2005 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=7&subkap=34>

podpora zdravých životních podmínek; efektivní fungování zdravotnických systémů; rozvoj zdravotní politiky a konzultace dle potřeb členských států.³⁸

V oblasti ochrany osob s mentálním či duševním postižením přispívá WHO k osvětě především pomocí volně dostupných publikací³⁹, ve kterých se věnuje základním právům osob s duševním či mentálním postižením, sjednocení terminologie v dané oblasti, standardům v oblasti právní úpravy základních práv, otázkám diskriminace, standardům a principům poskytování zdravotní péče a propagačním akcím v dané oblasti.

2.3.8. Mental Disability Advocacy Center (MDAC)

MDAC je nevládní mezinárodní organizace založená v roce 2002 v Maďarsku s hlavním sídlem v Budapešti. Mezi hlavní cíle patří ochrana práv osob s mentálním či duševním postižením. MDAC prosazuje rovnost a sociální inkluzi pro zmíněnou skupinu osob prostřednictvím monitoringu, výzkumu, prosazování reforem legislativy, obhajoby a mezinárodní advokacie s důrazem na zachovávání základních lidských práv. MDAC působí ve střední a východní Evropě a ve střední Asii.⁴⁰

V České republice MDAC úzce spolupracuje s neziskovou organizací - Ligou lidských práv (dále také „LLP“)⁴¹. Mezi aktuální projednávané případy patří například praxe v českých psychiatrických léčebnách ohledně používání klecových lůžek a používání omezovacích prostředků. V oblasti nedobrovolných hospitalizací se mimo jiné MDAC společně s LLP podílely

³⁸ Světová zdravotnická organizace [online]. World Health Organization, © 2007 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.who.cz/zaklinfo.html>

³⁹ Dostupné například na stránkách:

http://www.who.int/mental_health/policy/publications/en/ dále publikace *The world health report 2001 – Mental Health: New Understanding, New Hope*, věnující se specifickým problémům v oblasti duševního zdraví, dostupné z: <http://www.who.int/whr/2001/en/>

⁴⁰ What we do. *Mental Disability Advocacy Center* [online]. Mental Disability Advocacy Center [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.mdac.info/en/what-we-do>

⁴¹ Oficiální stránky a aktuality o činnosti Ligy lidských práv jsou dostupné z: <http://llp.cz/>

na zpracování Alternativní zprávy pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením⁴², kde je zpracována statistika ohledně detenčních řízení, resp. počtu případů, kdy soud (ne)shledal zákonné podmínky převzetí do zdravotnických zařízení, a statistika počtu podaných odvolání proti usnesení o zákonnosti převzetí. Zmíněné statistice se budeme ještě dále věnovat v rámci kapitoly 6.

⁴² *Alternativní zpráva pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením: Česká republika* [online]. 2011, s. 18-21 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.mdac.info/sites/mdac.info/files/czech_crp_d_alt_report_cz.pdf

3. Česká právní úprava

Ochrana osobní svobody je v České republice zaručena již v ústavní rovině, konkrétně v čl. 8 Listiny základních práv a svobod⁴³, kde je v odstavci 1 uvedeno, že „*Osobní svoboda je zaručena.*“ a v odstavci 2 „*Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.*“; o konkrétním zbavení osobní svobody ve zdravotnických zařízeních se zmiňuje odstavec 6 „*Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.*“

Listina tedy stanoví určitý procesněprávní rámec základních podmínek pro nedobrovolnou hospitalizaci, avšak předpokládá další zákonné provedení. Nutno podotknout, že lhůty uvedené v Listině jsou opakovaně uvedeny i v dikci zákonné úpravy, avšak stejně jako v Listině není nikde uveden následek překročení těchto lhůt. Dle názoru Nejvyššího soudu se tedy jedná o lhůty pořádkové, jejichž překročení nelze spojovat s neúčinností rozhodnutí⁴⁴, a na rozdíl od lhůt v čl. 8 odst. 3 a 4 Listiny nemá překročení za následek povinnost osobu propustit. Langášek v komentáři k Listině uvádí, že s ohledem na omezení jednoho ze základních lidských práv – lidské svobody nelze překročení těchto lhůt nechat bez povšimnutí a jelikož nelze přistoupit k propuštění z detence, je zde na místě alespoň právo na odškodnění za dobu nezákonné detence.⁴⁵ Významu těchto lhůt se budeme dále věnovat v rámci kapitoly 5 – Význam judikatury, kde bude rozebráno zmíněné stanovisko Nejvyššího soudu.

⁴³ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014], (dále označováno také jako „*Listina*“).

⁴⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. In *Beck-online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 26. 11. 2014]. Dostupné z: <http://beck-online.cz/>

⁴⁵ *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, 906 s. ISBN 9788073577506.

S účinností nového občanského zákoníku došlo k transformaci právní úpravy ohledně hospitalizace ve zdravotnickém zařízení bez souhlasu pacienta. Hmotněprávní úprava je obsažena v zákoně o zdravotních službách⁴⁶ (dále také „ZZS“), zatímco procesní úprava je obsažena v zákoně o zvláštních řízeních soudních⁴⁷ (dále také „ZZŘS“) a základní rámec detenčního řízení nalezneme nově i v novém občanském zákoníku⁴⁸ (dále také „NOZ“).

S ohledem na výše zmíněnou roztržštěnost právní úpravy je třeba osvětlit nestejnorodé zákonné pojmy. Zatímco poskytovatele zdravotních služeb NOZ a ZZS označují pojmem „zdravotnické zařízení“, NOZ také „zařízení poskytující zdravotní péči“, v ZZŘS se objevují termíny „ústav zdravotnické péče“ či „zdravotní ústav“; subjekt, jehož se řízení týká, je v NOZ označován jako „člověk“, v ZZŘS „umístěný člověk“ a v ZZS „pacient“; i samotný proces omezení osobní svobody je v NOZ a ZZŘS označován „převzetí“, zatímco ZZS pracuje s pojmem „hospitalizace“, resp. „hospitalizace bez souhlasu“. Ačkoliv jsou zmíněné pojmy jazykově rozdílné, obsahově by se měly shodovat; zákonná úprava v NOZ a v předpisech týkajících se zdravotnického práva je souběžná a vzájemně se doplňuje, neboť se jedná o totožný rozsah problematiky, a tudíž zde nelze využít vztahu subsidiarity a speciality.⁴⁹ Různá terminologie, byť o stejném významu, se nejeví zcela ideální, a ačkoliv by neměla vést k aplikačním problémům, bylo by vhodné novelou termíny sjednotit, pokud se tak nestane, pravděpodobně budou sjednoceny soudní judikaturou jako prevence případných omylů.

⁴⁶ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

⁴⁷ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

⁴⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, xx, s. 583-584. ISBN 9788074005299.

Detenčnímu řízení z pohledu ZZS a ZZŘS se budeme věnovat v následující kapitole. Obsahem této kapitoly je osvětlit novou úpravu v občanském zákoníku, její účel a určité vymezení zde deklarovaných práv a povinností.

3.1. Nový Občanský zákoník

Právní úprava je v novém občanském zákoníku⁵⁰ obsažena v § 104-110. Nové začlenění detenčního řízení do občanského zákoníku má posílit ochranu práv osob nedobrovolně hospitalizovaných, zejména v souladu s požadavky ESLP a ustanovením čl. 5 EÚLP, přičemž důraz je v první řadě kladen zejména na požadavek přiměřenosti a možnosti přistoupit k mírnějším opatřením jako jsou např. zajištění pečovatelské služby, sociální služby ve zdravotnických zařízeních, případně zajištění péče rodinou ve spojení s ambulantní péčí.⁵¹ Veškerá snaha by měla směřovat k použití co nejméně omezujících prostředků.

NOZ obsahuje jakousi rámcovou úpravu, která se v mnoha ustanoveních překrývá s právní úpravou v zákoně o zdravotních službách a v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Stejně tak jako ohledně terminologie považujeme za důležité upozornit zejména na drobné rozdíly ve zmíněných zákonných předpisech, resp. na oblasti, ve kterých se uvedené předpisy doplňují.

Rozdíly můžeme nalézt například ve výčtu osob, které je poskytovatel zdravotních služeb povinen informovat, v ZZS nalezneme možnost informovat osoby dle pacientovy volby a také povinnost informovat Policii ČR v případě, že mu žádná z osob není známá či ji nelze zastihnout. Naopak NOZ okruh osob výslovně rozšiřuje o manžela, avšak stanoví, že oznámení manželovi či osobě blízké může být zakázáno. Navzdory rozdílnosti ustanovení zastáváme názor, že NOZ má práva pacientů v detenčním řízení rozšiřovat, tudíž v souladu s oběma právními předpisy by měl oznamovatel

⁵⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

⁵¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2014, op. cit., s. 402-404.

informovat osoby vymezené v ZZS a splnit i oznamovací povinnost vymezenou dle NOZ. Je třeba však přihlídnout k významu oznamovací povinnosti o nedobrovolném převzetí jakožto k formálnímu institutu, který by neměl mít významný dopad na řízení samotné; toto tvrzení neplatí o oznamovací povinnosti vzhledem k soudu.⁵²

V neposlední řadě je třeba upřesnit instituty zmocněnce a důvěrníka, které slouží ke zvýšení ochrany osoby omezené na svobodě. Zatímco zmocněnec je zvolen na základě § 441, tedy na základě smluvního zastoupení (je vyžadována určitá forma a v NOZ bylo upřesněno, že vzniká na základě dohody obou stran⁵³) a zmocnitel uvede rozsah zástupčího oprávnění, § 107 odst. 2 uvádí, že důvěrník či podpůrce je oprávněn uplatnit ve prospěch člověka všechna jeho práva vzniklá v souvislosti s jeho převzetím a držením v příslušném zařízení. Na tyto osoby se dle NOZ také vztahuje oznamovací povinnost, logicky však vyplývá, že ve většině případů budou zvoleni až po samotném převzetí člověka do zařízení, a vyvstává tak otázka, jakou roli zde zastává oznamovací povinnost vůči osobám, které už o samotném převzetí vědí, neboť na jeho základě si je převzatý člověk zvolil.

Samotné zakotvení institutu podpůrce jakožto člověka, který má pomoci s rozhodováním osobě trpící duševní poruchou, třebaže není omezena na svéprávnosti, je dalším velkým pokrokem k ochraně práv osob s duševním postižením. Z ustanovení § 45 NOZ vyplývá, že podpůrce má zajišťovat patřičnou pomoc osobám, které trpí duševní poruchou a v důsledku toho mají problémy s rozhodováním. Tento institut tak bere v úvahu rozdílnost jednotlivých případů, kdy osoba navzdory duševní poruše může být schopna právně jednat, není třeba za ni rozhodovat, pouze potřebuje jistou podporu při právním jednání. Nyní má taková osoba možnost se se svým podpůrcem poradit, či jej pověřit zajištěním potřebných informací a údajů. Institut podpůrce vzniká uzavřením smlouvy o nápomoci, která nabyde účinnosti

⁵² UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 135-141. ISBN 9788074784767.

⁵³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2014, op. cit., s. 1664-1665.

k okamžiku schválení soudem. Podpůrce (stejně jako zmocněnec či důvěrník) může uplatnit všechna práva vzniklá v souvislosti s převzetím podporovaného do zdravotnického zařízení nebo s jeho držením v tomto zařízení.⁵⁴ Všechny zmíněné instituty mají v první řadě sloužit ke zvýšení ochrany práv osob s duševním postižením, zejména institut podpůrce shledáváme velice přínosným, neboť podporuje možnost zvláště zranitelné osoby vyjádřit své názory a vůli, přičemž v minulé právní úpravě jí to žádný obdobný institut nedovoloval.

V NOZ je také uveden taxativní výčet osob, s nimiž smí převzatý člověk vyžadovat jednání bez přítomnosti třetích osob. Tůma⁵⁵ uvádí, že pokud se pacient tohoto práva úspěšně nedovolal, nemá to za následek nezákonnost držení, nýbrž pouze vznik odpovědnosti příslušného zařízení za způsobenou škodu nebo újmu na přirozených právech člověka.

V NOZ je v § 109 zakotveno právo na nezávislý přezkum zdravotního stavu, zdravotní dokumentace nebo vyjádření ošetřujícího lékaře o neschopnosti úsudku a projevení přání; tento přezkum může požadovat jak převzatý člověk, tak jeho důvěrník nebo podpůrce. Toto ustanovení rozšiřuje možnost nezávislé odborné kontroly, bylo-li právo uplatněno ještě před vydáním rozhodnutí soudu dle § 105 odst. 2 o přípustnosti převzetí, musí vzít soud v potaz výsledky přezkoumání v řízení o přípustnosti převzetí. Je tedy zaručeno právo na tzv. *druhý názor* neboli *second opinion*, které je zmíněno i v § 70 ZZŘS, avšak v tom případě jmenuje nezávislého znalce soud. Právě tato ustanovení z našeho pohledu naplňují některé požadavky ESLP, které uvádí jako záruku zákonnosti a možnosti soudního přezkumu dle ustanovení čl. 5 odst. 4 Úmluvy (viz podkapitola 4.2.).

V NOZ také nalezneme nezávislost práva odmítnout určitý zákrok či léčebný výkon na výsledcích detenčního řízení, resp. nezávislost osobnostního práva člověka na tělesnou a duševní integritu, která není totožná s právem na

⁵⁴ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2014, op. cit., s. 207-219, s. 412.

⁵⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2014, op. cit., s. 593.

omezení osobní svobody, o němž bylo rozhodnuto soudem. Výčet osobnostních práv, jež nejsou dotčena tzv. detenčním řízením, nalezneme např. v § 81 NOZ.⁵⁶ Bylo-li tedy v detenčním řízení rozhodnuto, že k převzetí došlo ze zákonných důvodů, nebo bylo rozhodnuto o přípustnosti dalšího držení, tato rozhodnutí nemají vliv na právo na tělesnou či duševní integritu, nejčastěji např. v podobě práva odmítnout určitý lékařský zákrok, práva vybrat si metodu léčby, apod.⁵⁷

Před samotným detenčním řízením, které bude popsáno v následující kapitole, je zapotřebí ještě zmínit okolnosti, za kterých se hospitalizovaná osoba dostane do péče lékařů, resp. do zdravotnického zařízení. Při transportu pacienta, který se odmítá do zdravotnického zařízení dobrovolně dostavit, je možné využít asistence Policie ČR, jelikož se však jedná o donucovací akt, při kterém již dochází k omezení svobody, je třeba postupovat v souladu se zákony. Právní úpravu nalezneme v zákoně o Policii České republiky⁵⁸, jehož § 26 stanoví, že policista je oprávněn zajistit osobu, která „svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život, život nebo zdraví jiných osob anebo majetek.“ Každý včetně lékaře se může obrátit na pomoc policie, vždy však musí být dodržen postup v souladu s ústavně garantovanými právy a policie musí dodržet přiměřenost postupu, která je výslovně v § 11 zákona o PČR stanovena.⁵⁹

K nucenému transportu pacientky do zdravotnického zařízení na žádost obvodní lékařky se vyjadřoval i Ústavní soud v nálezu ze dne 18. 5. 2000, sp. zn. IV. ÚS 639/2000. Ústavní soud konstatoval, že navzdory nepochybné existenci nedotknutelnosti integrity, resp. práva na svobodné rozhodování v otázkách péče o vlastní zdraví, není nedotknutelnost tělesné integrity

⁵⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2014, op. cit., s. 596-597.

⁵⁷ BARTLETT, Peter; LEWIS, Oliver; THOROLD, Oliver. *Mental disability and the European convention on human rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 119-135. ISBN 9789004154230.

⁵⁸ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

⁵⁹ TĚŠINOVÁ, Jolana; ŽDÁREK, Roman; POLICAR, Radek. *Medicínské právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2011, 414 s. ISBN 9788074000508.

absolutní a neomezená. Jak zákon stanoví, je možné osobu jevící známky duševní choroby, která ohrožuje sebe nebo své okolí, omezit na zmíněných právech. Ústavní soud opětovně zmínil, že v každém z těchto případů je třeba vždy zvážit, zda konkrétní zákrok má dostatečnou oporu v zákonech a ani v případech diagnostikovaných psychických poruch nelze stavět diagnózu lékaře nad právo. Obdobné situace nastávají i v případech, kdy asistenci policie žádají příbuzní dotyčné osoby, byť v zájmu o její zdraví či z jiných důvodů.⁶⁰

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 18. května 2000, sp. zn. IV. ÚS 639/2000. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-639-2000>

4. Řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu a další držení ve zdravotním ústavu

V případě hospitalizace osob s mentálním či duševním postižením ve zdravotnickém zařízení je důležitým aspektem, zda se jedná o tzv. hospitalizaci dobrovolnou či nedobrovolnou, tedy zda byl dán pacientův svobodný a informovaný souhlas.⁶¹ Pokud byl souhlas udělen, jedná se o hospitalizaci dobrovolnou a není zahájeno další řízení, naopak bez souhlasu pacienta se jedná o hospitalizaci nedobrovolnou a postup z hlediska procesní právní úpravy, který bude následovat, je předmětem této kapitoly.

4.1. Detenční řízení dle české právní úpravy

V české právní úpravě došlo vzhledem k několika novelizacím předpisů soukromého práva k roztržitosti právní úpravy. Obecný rámec detenčního řízení dle občanského zákoníku a vztah k ostatním předpisům je popsán v kapitole 3., tato podkapitola se věnuje převážně procesním otázkám dle zvláštních předpisů.

4.1.1. Detenční řízení podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Případy, kdy je možné přistoupit k nedobrovolné hospitalizaci, jsou vyjmenovány v zákoně o zdravotních službách v § 38 odst. 1, který uvádí tyto tři důvody:

⁶¹ § 34 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách uvádí, že souhlas lze vzít v potaz jen tehdy, byl-li udělen svobodně a bez nátlaku, byl-li informovaný ve smyslu § 31 a § 32 odst. 1, tedy byl-li pacient informován o zdravotním stavu a dalších náležitostech hospitalizace

- a) *pacientovi 1. bylo pravomocným rozhodnutím soudu uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče, 2. je nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví, 3. je podle trestního řádu nebo občanského soudního řádu nařízeno vyšetření zdravotního stavu,*
- b) *pacient ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky, pokud hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak, nebo*
- c) *pacientův zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas.*

V praxi se nejčastěji vyskytuje důvod pod písmenem c), neboť zahrnuje všechny pacienty, kteří jsou přivezeni do nemocnice ve velice závažném stavu, a poskytnutí zdravotní péče je zde stěžejní pro záchranu jejich života. V této práci se však zabýváme problematikou omezení osobní svobody, která spadá pod bod b) a blíže specifikuje nedobrovolnou hospitalizaci osob s duševním postižením. Z doslovné dikce lze dovodit, že je i ve vnitrostátní úpravě zohledněn požadavek ESLP na zvážení přiměřenosti nucené hospitalizace, neboť je konkretizováno, že pacient s duševním postižením musí bezprostředně a závažně ohrožovat sebe nebo své okolí.

Pokud tedy dojde k nedobrovolné hospitalizaci, poskytovatel zdravotních služeb je povinen dle § 40 zákona o zdravotních službách splnit svou oznamovací povinnost a oznámit soudu do 24 hodin hospitalizaci bez souhlasu, tato oznamovací povinnost se týká i případů, kdy byl udělený souhlas následně odvolán pacientem, zákonným zástupcem či opatrovníkem.

Tomuto ustanovení odpovídá procesní úprava v zákoně o zvláštních řízeních soudních, která v § 75 stanoví:

„(1) Zdravotní ústav, ve kterém jsou umístovány osoby z důvodů uvedených v jiném právním předpise, je povinen oznámit do 24 hodin soudu, v jehož obvodu zdravotní ústav je, převzetí každého, kdo v něm byl umístěn bez svého písemného souhlasu.

(2) Je-li člověk, který byl přijat do zdravotnické péče se svým písemným souhlasem, omezen ve volném pohybu nebo styku s vnějším světem až v průběhu léčení, anebo svůj písemný souhlas odvolá, je zdravotní ústav povinen učinit oznámení podle odstavce 1 do 24 hodin poté, co k takovému omezení nebo odvolání souhlasu došlo.“

Do rámce oznamovací povinnosti zdravotního ústavu logicky nespádají pouze případy, kdy pacient výslovně odmítá písemný souhlas udělit, ale také případy, kdy umístěná osoba není pro svůj zdravotní stav schopna souhlas udělit, nebo souhlas nejprve udělila a později byl písemně odvolán. Oznamovací povinnost se bude striktně vztahovat i na případy, kdy byla osoba podrobena léčbě a v průběhu léčení se změnily její podmínky, se kterými původně souhlasila, a v důsledku toho došlo k omezení osobní svobody. Oznamovací povinnost musí být v těchto případech splněna do 24 hodin od změny podmínek léčby, resp. od počátečního omezení svobody.⁶²

Po splnění oznamovací povinnosti probíhá tzv. detenční řízení. Předmětem tohoto řízení je přezkoumání, zda reálně existuje zákonný důvod pro přijetí (Řízení o přípustnosti převzetí) a další hospitalizaci (Řízení o přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu) pacienta, který neudal relevantní souhlas k hospitalizaci, nebo svůj souhlas nejprve udělil a poté jej vzal zpět. Tato řízení mají na sebe jistou návaznost, avšak není podmínkou, že pokud bylo vydáno usnesení o přípustnosti převzetí, bude automaticky vydáno i

⁶² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. In *Beck-online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 26. 11. 2014]. Dostupné z: <http://beck-online.cz/>

rozhodnutí o přípustnosti dalšího držení, jejich propojení rozebereme v následujících podkapitolách.

4.1.2. Řízení o přípustnosti převzetí

Soud zahájí řízení o vyslovení přípustnosti převzetí po splnění výše zmíněné oznamovací povinnosti zdravotního ústavu. Pokud by ke splnění oznamovací povinnosti ze strany ústavu nedošlo, je oprávněna umístěná osoba, její zákonný zástupce nebo státní zástupce podat návrh na zahájení řízení. Dle našeho názoru by k faktickému opomenutí oznamovací povinnosti ze strany ústavu docházet nemělo, avšak Nejvyšší soud v již výše zmíněném stanovisku sp. zn. 29/2006 ze dne 14. 1. 2006 uvedl, že lhůty v detenčním řízení mají pouze pořádkový charakter a jejich překročení nemá za následek nezákonnost detence, tento výrok bude rozebrán v souvislosti s dalšími lhůtami detenčního řízení níže, v souvislosti s 24 hodinovou lhůtou oznamovací povinnosti ústavu se jeví nelogicky, neboť ústav nepotřebuje čas ke zjišťování okolností případu, pouze oznámí soudu přijetí bez souhlasu.

Řízení o přípustnosti převzetí do ústavu zdravotnické péče je specifickým nesporným řízením dle zákona o zvláštních řízeních soudních, kde je stanoveno v § 2 písm. d) „*Tento zákon upravuje řízení ve věcech přípustnosti převzetí nebo držení v ústavech.*“ Věcně příslušný je pro řízení v prvním stupni dle § 3 ZZŘS okresní soud, místně příslušný je dle § 66 soud, v jehož obvodu je zdravotní ústav. V řízení v prvním stupni rozhoduje samosoudce,⁶³ některé úkony však mohou vykonávat i vyšší soudní úředníci,⁶⁴ v praxi jsou to nejčastěji výsledky hospitalizovaných osob a lékařů ve zdravotních ústavech. Účastenství je vymezeno v § 6 ZZŘS, kde je

⁶³ § 36a odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

⁶⁴ §11 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

mimo jiné stanoveno „účastníkem je navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno“, účastenství pro detenční řízení je dále rozšířeno v § 67 „Účastníkem je také zdravotní ústav. Účastníkem je také zákonný zástupce, podal-li za člověka návrh na zahájení řízení.“ Do zahájeného řízení může vstoupit i státní zastupitelství nebo nově může podat návrh na zahájení daného řízení.

Umístěný člověk má jako účastník řízení právo nechat se zastupovat zmocněncem, kterého si sám zvolí, o této možnosti musí být náležitě poučen. Pokud si zmocněnce sám nezvolí, nebo pokud to jeho zdravotní stav zcela vylučuje, jmenuje mu soud opatrovníka pro toto řízení z řad advokátů. Nejvyšší soud se ve svém již zmíněném stanovisku sp. zn. 29/2006 ze dne 14. 1. 2006 ohledně řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče vyjádřil, že není přípustné, aby soud neustanovil opatrovníka z řad advokátů umístěnému, který byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, a soud jednal pouze se stálým opatrovníkem, jež bylo např. zařízení sociálních služeb.⁶⁵

Ustanovení opatrovníka z řad advokátů je velice přínosným krokem právní úpravy k ochraně práv umístěného, v české praxi se však tento institut po dlouhou dobu míjel účinkem, neboť docházelo k prodlevám se jmenováním opatrovníka, či byl ustanoven advokát, který navzdory advokátní etice nejevil patřičný zájem o případ, jež mu byl přidělen. V současné době je jak vyvíjen jistý tlak na efektivní zastupování, zejména na včasné jmenování opatrovníka a na osobní kontakt opatrovníka a umístěného. Právě chybějící osobní kontakt kritizoval v roce 2007 Výbor pro lidská práva ve svém Závěrečném doporučení.⁶⁶

⁶⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. op. cit.

⁶⁶ Posouzení zpráv předložených zúčastněnými státy dle článku 40 Paktu. *Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva: Česká republika* [online]. Výbor pro lidská práva, 2007 [cit. 8. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/Zaverecna_doporuceni_cz_schvalena_vladou.pdf

Detenční řízení probíhá zpravidla bez nařízení jednání, jak vyplývá z ustanovení § 77 ZZŘS, je třeba dbát zvýšené ochrany zachování procesních práv účastníků. Soudce by měl být detailně seznámen se skutečným stavem umístěné osoby, tedy nespolehat se pouze na informace ze strany ústavu, neboť zde rozhoduje o jednom ze základních a nejvýznamnějších lidských práv. V praxi se z pohledu odborné i laické veřejnosti zajímající se o tuto problematiku jeví reálný kontakt soudce a umístěného nedostatečným, jelikož výslechy často provádí asistenti soudce či vyšší soudní úředníci, kontakt umístěného a soudce je pouze zprostředkovaný. Soud provede důkazy ke zjištění skutkového stavu, zejména vyslechne umístěného člověka, ošetřujícího lékaře a další osoby, jejichž výslech umístěný žádá. V praxi se nejčastěji setkáváme s navrženým výslechem osob blízkých, které vypovídají v prospěch či neprospěch „schválení“ nedobrovolné hospitalizace. Tyto výpovědi by měly být jedním z plnohodnotných podkladů pro rozhodnutí soudu.

Dle našeho názoru právě nedostatečný kontakt osoby soudce a umístěného vede k téměř stoprocentnímu uznání zákonnosti převzetí, neboť je soudce odkázán pouze na protokol výslechu a lékařskou zprávu. V tomto ohledu byla také Česká republika podrobena kritice ze strany Výboru pro lidská práva, který ve svém Závěrečném doporučení uvedl znepokojení, že v mnoha případech dochází k nedobrovolné hospitalizaci pouze na základě podezření duševní nemoci, resp. duševního postižení.⁶⁷

V samotném rozhodnutí o přípustnosti převzetí soud do sedmi dnů rozhodne, zda k převzetí došlo se zákonných důvodů, a pokud ano, zda tyto důvody stále trvají. Soud rozhoduje na základě získaných důkazů, musí komplexně zohlednit všechny tyto důkazy nejen z pohledu českého práva, ale i z pohledu mezinárodních norem a judikatury. V souvislosti s tímto požadavkem komplexnosti zhodnocení důkazů byl do českého právního

⁶⁷ Posouzení zpráv předložených zúčastněnými státy dle článku 40 Paktu. *Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva: Česká republika* [online]. op.cit.

řádu přidán dovětek „*zda tyto důvody stále trvají*“, toto rozšíření bylo přidáno již do OSŘ a později v rámci ustanovení o přípustnosti převzetí přesunuto do zákona o zvláštních řízeních soudních. Tento dovětek je dalším krůčkem k naplnění ochrany základních práv, neboť snadno si v praxi představit, že v době převzetí opravdu existovaly zákonné důvody, ale nedlouho poté pominuly a není důvod k dalšímu omezení svobody umístěného.

V případě, že soud shledá nesplnění těchto zákonných podmínek, doručí rozhodnutí ústavu a ten je povinen umístěného neprodleně propustit. Rozhodnutí se do 24 hodin od jeho vydání doručí umístěnému, jeho zástupci, opatrovníkovi pro dané řízení a zdravotnímu ústavu. Rozhodnutí o přípustnosti převzetí dle § 78 ZZŘS má povahu předběžného opatření.⁶⁸

Zároveň soud učiní jiná vhodná opatření, aby se umístěný mohl vhodnou formou s obsahem rozhodnutí seznámit. Zde je třeba zohlednit situace, kdy není umístěná osoba schopná pochopit přesný význam rozhodnutí, je třeba jí poskytnout patřičnou pomoc, například prostřednictvím sociálního pracovníka či jiné vhodné osoby. V případě osob s mentálním či duševním postižením mluvíme o zranitelné skupině osob, kdy v mnoha případech tyto osoby nebudou schopny pochopit dikci rozhodnutí, avšak po patřičném vysvětlení budou alespoň tušit, proč musí být omezeny na své svobodě.

Obligatorní součástí usnesení o přípustnosti převzetí je poučení, zejména v případech, kdy soud rozhodne, že hospitalizace byla v souladu se zákonnými podmínkami, je třeba opět dbát zvýšené ochrany procesních práv umístěného, neboť je povinen setrvat ve zdravotnickém zařízení, kde je izolován od vnějšího světa, a o svých možnostech ochrany musí být patřičně vyrozuměn, tak aby tomu náležitě porozuměl.

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. března 2008, sp. zn. 30 Cdo 2738/2006. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2010 [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3B5DBDB9415266CoC1257A4E0068A9D4?openDocument&Highlight=0,

Proti rozhodnutí je možné podat odvolání, dle ustanovení ZZŘS nemá odvolání odkladný účinek. Soud prvního stupně neprodleně předá veškerou dokumentaci soudu odvolacímu, ten doplní dokazování o důkazy navržené účastníky, případně sám provede dokazování⁶⁹ a nařídí jednání.⁷⁰ V důsledku zohlednění „rychlosti“ soudního přezkumu⁷¹ byla, oproti předchozí úpravě v OSŘ, do zákona o zvláštních řízeních soudních vložena lhůta, kdy odvolací soud rozhodne nejdéle do 1 měsíce od předložení spisu.

Poslední zmíněné ustanovení o lhůtě pro rozhodnutí o odvolání se jeví velice užitečné, neboť ačkoliv bylo judikováno, že lhůta pro vydání rozsudku o přípustnosti dalšího držení běží od vydání usnesení o přípustnosti převzetí nehledě na jeho právní moc, vneslo toto ustanovení jistotu, že by nemělo docházet ke zbytečným průtahům. Přesto, že se dle názoru Nejvyššího soudu jedná pouze o lhůty pořádkové, jejichž překročení nemá za následek nezákonnost detence, je usnadněna pozice umístěného i např. v případech požadování náhrady škody.⁷²

4.1.3. Řízení o přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu

Toto řízení navazuje automaticky na řízení o přípustnosti převzetí, v němž bylo rozhodnuto o přípustnosti převzetí, postup je upraven v ustanoveních zákona o zvláštních řízeních soudních v § 81 ve spojení s § 70 a následujícími.

V tomto řízení zákon předpokládá, že soud jmenuje znalce, který je nezávislý na zdravotním ústavu, ve kterém je člověk držen. V tomto případě již soud

⁶⁹ § 213a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014]

⁷⁰ § 214 odst. 2 OSŘ stanoví situace, kdy není třeba jednání nařizovat, pokud by však jednání nebylo nařízeno vyjma situací zde uvedených, jednalo by se o porušení čl. 5 odst. 4 EÚLP (kapitola 4.2.3.)

⁷¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 9. 1990 ve věci *E. proti Norsku*; stížnost č. 11701/85. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z:

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57634>

⁷² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cjpn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. op. cit.

nařizuje jednání, na které přizve umístěného člověka, vyjma případů, kdy by mohla jeho přítomnost na jednání vážně poškodit jeho zdravotní stav a pokud to nedoporučil znalec či ošetřující lékař; dále je přizván jeho zástupce, opatrovník pro řízení a zdravotní ústav. Soud při jednání vyslechne umístěného člověka, pokud tak okolnosti dovolí, dále znalce, případně ošetřujícího lékaře, opatrovníka a může provést další vhodné dokazování, jehož základem je nezávislý znalecký posudek, avšak neměl by to být důkaz jediný, naopak soud má povinnost provádět i jiné důkazy, které by pomohly při určování kritéria přiměřenosti. Jak je uvedeno v zákoně, měla by být vyslechnuta osoba umístěná, její rodinní příslušníci a další osoby, které mají k umístěnému relevantní vztah. Dále je vhodné provádět listinné důkazy a to nejen zdravotní dokumentaci, ale také písemná vyjádření místních orgánů, vyjádření sociálních služeb v psychiatrických nemocnicích a jiných spolků či organizací, které spolupracují se zdravotním ústavem a přicházejí s umístěným člověkem do styku.

V tomto řízení rozhoduje soud rozsudkem, který musí být vyhlášen ve lhůtě tří měsíců od výroku o přípustnosti převzetí a o trvání jeho důvodů. Tato lhůta je již podstatně delší než v předchozím řízení a má soudu umožnit pečlivě se na jednání připravit, případně obstarat příslušné důkazy a provést dokazování. Podle stanoviska Nejvyššího soudu je dokonce možné tuto lhůtu překročit, neboť se jedná pouze o lhůtu pořádkovou.

„Lhůta tří měsíců určená soudu v § 191d odst. 4 o. s. ř. k rozhodnutí o tom, zda další držení umístěného v ústavu je přípustné a na jakou dobu, začíná běžet ode dne vydání (vyhlášení) usnesení, jímž soud vyslovil, že k převzetí umístěného do ústavu došlo ze zákonných důvodů. Uplynutí této lhůty, která je lhůtou pořádkovou, nebrání soudu v tom, aby rozhodl o přípustnosti dalšího držení umístěného v ústavu.“⁷³

⁷³ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. op. cit.

Dle našeho názoru by však lhůta neměla být překračována, neboť omezení osobní svobody je tak výrazný zásah do základních práv, že překročení relativně dlouhé doby (3 měsíce) je nepřijatelné. Na rozdíl od první fáze detenčního řízení, kdy soud musí rozhodnout do 7 dnů, že k převzetí došlo ze zákonných důvodů, lhůta 3 měsíců již dává soudu dostatek času a prostoru provést rozsáhlé dokazování a posouzení věci. Výrazné překročení 3 měsíční lhůty se jeví nepřijatelné z etického hlediska, kdy je umístěný nucen setrvat v ústavu a je omezen na svém základním právu i v případě, kdy již další držení není přípustné, pouze soud překročil lhůtu určenou na jeho rozhodnutí. Nejvyšší soud ohledně lhůty uvedl, že „*Představuje promítnutí zásad spravedlivého procesu z hlediska naplnění práva účastníka řízení na projednání jeho věci bez zbytečných průtahů a v přiměřené době, zakotveného zejména v ustanovení čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.*“⁷⁴ Z dikce ustanovení § 81 ZZŘS „*V rozsudku, který musí být vyhlášen do 3 měsíců...*“ je závaznost této lhůty více než patrná, jakou má však váhu, když se jedná pouze o lhůtu pořádkovou, jejíž nedodržení nemá za následek neúčinnost rozhodnutí. Právní úprava sice umožňuje v případě překročení lhůt požadovat odškodnění za dobu nezákonné detence, ale zejména při dlouhém překročení lhůt a dlouhodobém nezákonném zbavení osobní svobody se následné odškodnění jeví jako nicotné v porovnání s úpravou, která by v případě překročení lhůt umožnila propuštění umístěného na svobodu⁷⁵.

Soud v rozsudku určí, na jakou dobu je další držení přípustné, avšak účinnost rozsudku zanikne nejpozději po uplynutí 1 roku, nebyla-li stanovena lhůta kratší. Pokud bude další držení v ústavu nutné i nad tuto stanovenou maximální dobu platnosti, bude muset být rozhodnuto v novém řízení o dalším držení. ESLP požaduje jistou periodicitu soudního

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2006, sp. zn. 30 Cdo 425/2005. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2010 [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7C3B82FB91DF68E7C1257A4E00651B57?openDocument&Highlight=0,

⁷⁵ Jak je stanoveno např. v čl. 8 odst. 3 a 4 Listiny základních práv a svobod.

přezkumu, ale nespécifikoval přesně její délku⁷⁶; jsme však přesvědčeni, že roční rozestup je velice dlouhým obdobím a soud by měl kontrolovat „nutnost“ detence v kratších intervalech, případně zvažovat zda nelze použít méně restriktivní prostředky.

Již novelou OSŘ a následným vyčleněním do ZZŘS došlo ke specifikaci práva na soudní přezkum zákonnosti detence, neboť v řízení o přípustnosti převzetí nebo dalšího držení ve zdravotním ústavu nebo v řízení o odvolání, které bylo zastaveno z důvodu propuštění umístěného člověka nebo udělení dodatečného souhlasu s hospitalizací, je možné pokračovat, pokud dotyčný do dvou týdnů prohlásí, že na projednání věci trvá. Soudní přezkum je tak zaručen všem osobám, které nejen momentálně jsou, ale i v minulosti byly nedobrovolně omezeny na svobodě ve zdravotních ústavech.

4.1.4. Žádost o nové vyšetření a rozhodnutí o propuštění

V ustanovení § 82 ZZŘS je uvedeno, že i samotný umístěný člověk nebo jeho zástupce, opatrovník a osoby jemu blízké mohou ještě před uplynutím stanovené doby přípustnosti držení podat žádost o nové vyšetření a rozhodnutí o propuštění, neboť další držení v ústavu již není důvodné. Toto ustanovení ještě více upevňuje základní procesní záruky osoby, která byla omezena na svých základních právech, neboť došlo k hospitalizaci, ke které nedala relevantní souhlas, soud však vyslovil splnění zákonných podmínek k přípustnosti převzetí či k dalšímu držení, avšak toto ustanovení dává umístěné osobě další institut zákonného přezkoumání a zakotvení podmínek stanovených v čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

⁷⁶ např. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 10. 1979 ve věci *Winterwerp proti Nizozemsku*; stížnost č. 6301/73. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57597>

Soud zde také rozhoduje rozsudkem a i zde je jeho vyhlášení časově limitováno 2 měsíci od podání návrhu. V zákoně není uvedeno, jak často je možné návrhy podávat, avšak § 82 odst. 2 mimo jiné stanoví, že *„Zamítne-li soud opakovaně návrh na propuštění a nelze-li očekávat zlepšení stavu umístěného člověka, může rozhodnout, že nebude konat další vyšetřování před uplynutím doby, po kterou bylo držení ve zdravotním ústavu povoleno.“* Druhý odstavec tak má patrně zabránit zneužívání tohoto institutu, dle našeho názoru je třeba v takových situacích postupovat vždy s určitou přiměřeností a nelze striktně odmítnout do budoucna určité osobě projednání všech jejích návrhů na nové vyšetření.

4.1.5. Oprávnění státního zastupitelství v detenčním řízení

V § 8 ZZŘS jsou uvedena oprávnění státního zastupitelství (dále také „SZ“), mimo jiné je zde specifikováno právo vstoupit do zahájeného řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo dalšího držení ve zdravotních ústavech, jedná se tedy o netrestní působnost státního zastupitelství⁷⁷. Navíc je v odst. 2 uvedeno právo SZ podat návrh na zahájení výše zmíněných řízení.

Důležitým posláním SZ v jeho netrestní působnosti je ochrana základních lidských práv a svobod. V předchozí právní úpravě (do konce roku 2013) mělo SZ pouze možnost do těchto řízení vstupovat, nyní díky ustanovení odst. 2 může samo navrhnout zahájení. Tato úprava umožňuje podat návrh na zahájení zejména v případech, kdy ústav neplnil svou oznamovací povinnost.⁷⁸

⁷⁷ §5 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

⁷⁸ ZÁRUBA, Jan. Návrhy státního zastupitelství na zahájení řízení ve věci vyslovení převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče. *Časopis Státní zastupitelství*. 2014, roč. 12, č. 3, s. 73-78. ISSN 1214-3758

K podání návrhu je místně příslušné okresní státní zastupitelství v obvodu soudu příslušného pro dané řízení dle § 66 ZZŘS. SZ uvede návrh na provedení potřebných důkazů, dále je oprávněno zúčastnit se jiného soudního roku, pokud je svolán dle § 18 odst. 1 ZZŘS, přičemž v § 77 odst. 1 je specifikováno, že v tomto řízení se jiný soudní rok zpravidla koná ve zdravotním ústavu.

Pokud bylo řízení zahájeno z moci úřední nebo na návrh jiného navrhovatele, stejně jako v předchozí úpravě zůstala zachována možnost státního zastupitelství vstoupit do zahájeného řízení a i zde plnit neméně důležitou dozorovou funkci, ale uplatňovat i svá aktivní procesní oprávnění.

Ohledně praxe vstupů státních zastupitelství do detenčního řízení je třeba zmínit, že SZ vstupují do řízení o přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče v případech, kdy shledají veřejný zájem na vstupu, bezodkladně po vyrozumění od soudu o zahájení řízení. Tento požadavek je logický, neboť státní zástupce by měl mít možnost do řízení vstoupit a přímo se zúčastnit všech úkonů v řízení. Vstup by tedy měl být uskutečněn v co nejkratším časovém intervalu a z povahy věci tak lze oznámit soudu vstup i pomocí urychlené komunikace jako je osobní donáška, fax či elektronická pošta. Z praxe je nám známo, že státní zastupitelství považuje za nezbytné podání odvolání v případech, kdy bylo soudem vydáno usnesení, jež obsahuje současně více výroků např.: zahájení řízení, ustanovení opatrovníka či rozhodnutí o zákonném převzetí. Odvolání je nutné také vážně zvážit v případech, kdy je sice vydáno více usnesení, ale např. v rámci jednoho dne. Takovýto postup směřuje zejména k ochraně základních práv uvedených v čl. 8 odst. 1 Listiny.

4.2. Zákonné zbavení osobní svobody z pohledu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv

Článek 5 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv:

„Každý má právo na osobní svobodu a bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

- a. zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;*
- b. zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí vydanému soudem podle zákona, nebo proto, aby bylo zaručeno splnění povinnosti stanovené zákonem;*
- c. zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu, nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;*
- d. jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;*
- e. zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;***
- f. zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.“*

V článku 5 je možné pracovat se dvěma stěžejními pojmy v kontextu mezinárodní ochrany lidských práv. Pojem „osobní bezpečnost“ nebyl samostatně rozebrán a i to mimo jiné nasvědčuje, že je třeba nazírat na spojení „svoboda a osobní bezpečnost - liberty and security of person“ jako na jedno právo. Výklad čl. 5 odst. 1 EÚLP shledal nejen tyto pojmy společně

propojené, ale ESLP se v tomto výkladu neomezil pouze na osobní svobodu jedince, ale „*právo na osobní bezpečnost - right to security of person*“ je třeba chápat jako fyzickou svobodu všech jednotlivců zároveň s jejich bezpečností.⁷⁹ ESLP například zamítl stížnost na porušení čl. 5 ve věci *Hajduová proti Slovensku*, kdy stěžovatelka byla napadena svým manželem, kterému byla uložena ústavní léčba, avšak soud nepostupoval podle tehdy platných ustanovení trestního řádu a následkem toho se manžel stěžovatelky dostal na svobodu a opětovně ji napadl. ESLP uvedl, že se nejedná o porušení čl. 5, neboť nedodržení platných předpisů ze strany orgánů se nemůže rovnat nezajištění „*osobní bezpečnosti*“, orgány pouze nedostály svým pozitivním závazkům a došlo k porušení čl. 8.⁸⁰

Vnitrostátní orgány mají povinnost tyto základní hodnoty jednotlivců chránit, ale zároveň mají za určitých okolností pravomoc do těchto svobod zasáhnout a omezit je, jejich postupy by měly být transparentní a jednotlivci by tak měli mít možnost využít legitimních prostředků, kterými by mohl svou svobodu bránit vůči postupu státních orgánů.

Pojem „*zbavení svobody*“ nelze vykládat pouze v kontextu omezení osobní svobody, jak je definován v čl. 2 Protokolu č. 4 - Svoboda pohybu, ale v komplexním pohledu na „*omezení osobní svobody*“ spolu s intenzivnějším zásahem jako je „*zbavení osobní svobody*“. Mezi těmito pojmy je velice tenká hranice a ESLP uvádí, že je třeba postupovat v takovém případě obezřetně a brát v úvahu všechny jeho individuální aspekty. Například v situaci, kdy je osoba s duševním postižením umístěna do ústavu, který se může zdát formálně otevřený a nejeví se jako omezující, přesto je tato osoba

⁷⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 4. 2009 ve věci *Giorgi Nikolaishvili proti Gruzii*; stížnost č. 37048/04. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90590>, paras 52-53.

⁸⁰ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 11. 2010 ve věci *Hajduová proti Slovensku*; stížnost č. 2660/03. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-101945>, para 52.

své svobody zbavena⁸¹. Obdobně konstatoval ESLP v případě *Stanev proti Bulharsku*, kdy stěžovatel mohl chodit do blízké vesnice, potřeboval však k tomu speciální povolení, také v době detence mohl opustit zařízení na několikadenní pobyt venku, avšak tato povolení spočívala pouze na uvážení vedení ústavu, který si ponechal všechny stěžovatelovy osobní doklady a spravoval jeho finance.⁸² V souvislosti s držením v ústavu je relevantní i konstatování, že „zbavení svobody“ nespočívá pouze v držení osoby určitou dobu v omezeném prostoru, tedy objektivní hledisko daného případu, ale také to, že k tomu tato osoba nedala platný souhlas, což tvoří subjektivní stránku věci.⁸³

4.2.1. Zákonné podmínky zbavení osobní svobody dle čl. 5 odst. 1

Zbavení osobní svobody osob podle čl. 5 odst. 1 písm. e) je možné, aby jim bylo poskytnuto lékařské ošetření, jelikož představují hrozbu z pohledu veřejnosti, ale také z pohledu jejich vlastních zájmů. Avšak nejen v tomto případě, ale i v další výjimkách, které uvádí čl. 5 odst. 1, je třeba dodržet základní podmínky.

Požadavek zákonnosti

Stěžejním je požadavek zákonnosti, neboť je v daném ustanovení formulován ve spojení „v souladu s řízením stanoveným zákonem“. Je zde tedy ponechán prostor vnitrostátním předpisům k upravení postupu a podmínek zbavení osobní svobody. ESLP konstatoval, že pouhá zákonná

⁸¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 5. 1985 ve věci *Ashingdane proti UK*; stížnost č. 8225/78. In *HUDOC Database* [právní informační systém].

Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57425>, para 42.

⁸² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2012 ve věci *Stanev proti Bulharsku*; stížnost č. 36760/06. In *HUDOC Database* [právní informační systém].

Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108690>, paras 124-126.

⁸³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 6. 2005 ve věci *Storck proti Německu*; stížnost č. 61603/00. In *HUDOC Database* [právní informační systém].

Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69374>, paras 74, 84.

úprava ve vnitrostátním právu nestačí a je nutné zkoumat, zda je samotné vnitrostátní právo v souladu s Úmluvou⁸⁴, neboť je třeba dodržovat obecné principy jako je např. právní jistota. Jak vyplývá z judikatury ESLP se zaměřuje především na zkoumání, zda vnitrostátní výklad práva není zneužíván jako svévolný či nerozumný.

Ve spojení s jednoznačným vyloučením svévole z rozhodování o zbavení osobní svobody se současně objevuje princip přiměřenosti. ESLP konstatoval, že je třeba zvážit v souvislosti se zbavením osobní svobody také jiné alternativy, které by eventuálně nahradily tento institut a splnily by stejný účel jako zbavení samotné. Např. ve věci *Witold Litwa proti Polsku*, kdy byl stěžovatel odvezen a držen na záchytné stanici pro podnapilost, dokud nevystřízlivěl, v přijímacím protokolu bylo mimo jiné zaškrtnuto, že je při vědomí a komunikuje, má nestabilní chůzi, zastřený hlas, zorničky normální, apod. Tehdejší polská právní úprava však obsahovala několik možností, jak mohou policisté postupovat s lidmi v podnapilém stavu, přičemž zadržení na záchytné stanici by mělo být až nejkrajnější řešení. ESLP dovedl, že toto zbavení bylo nepřiměřené, neboť na stěžovateli vzhledem k okolnostem jeho zadržení mohlo být uplatněno mírnější opatření.⁸⁵

4.2.2. Přípustné důvody zbavení svobody v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. e)

Jedním z přípustných důvodů zbavení svobody je zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků.

⁸⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 5. 1998 ve věci *Kurt proti Turecku*; stížnost č. 24276/94. In *HUDOC Database* [právní informační systém].

Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58198>, paras 122-123.

⁸⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 4. 2000 ve věci *Witold Litwa proti Polsku*; stížnost č. 26629/95. In *HUDOC Database* [právní informační systém].

Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58537>

Úmluva sama nevymezuje termín duševně nemocný, neexistuje ani konečná definice tohoto termínu, neboť se vždy musí vzít v potaz aktuální vývoj a výzkum z oblasti zdravotnictví, postoj společnosti vůči těmto osobám a také jednotlivá individualita každé diagnózy, na tyto aspekty je třeba pohlížet ve společném kontextu, neboť jednotlivě neodůvodňují zbavení svobody, nikdo nemůže být zbaven svobody pouze na základě svých odlišných hodnot a názorů od zbytku společnosti.⁸⁶ V případě osob s mentálním či duševním postižením je však dle ESLP třeba spolehlivě prokázat následující podmínky, jež určují, zda je detence v souladu s Úmluvou či nikoliv. Tyto podmínky byly formulovány v již zmíněném případě *Winterwerp proti Nizozemsku* a jsou také známy jako Winterwerpova kritéria:⁸⁷

- musí být spolehlivě prokázáno, že osoba opravdu trpí duševním či mentálním postižením a to na základě osvědčení od kompetentního vnitrostátního orgánu, resp. na základě objektivního lékařského posudku,
- porucha musí dosahovat takové závažnosti co do druhu a stupně, aby opodstatněně vyžadovala nucenou hospitalizaci,
- oprávněnost zbavení svobody se odvíjí od pokračování, resp. trvání dané poruchy

Mimo tato kritéria je také velice podstatné zvážení jiných a méně přísných opatření, která nebyla v daném případě shledána dostatečnými, tedy že zbavení svobody bylo v dané situaci nezbytné, neboli opět vyvstává požadavek přiměřenosti.

Z těchto podmínek tedy vyplývá, že každé zbavení svobody, aby bylo považováno za slučitelné s Úmluvou, musí být na základě lékařského posudku od specializovaného lékaře. Například v případě *Župa proti České*

⁸⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 10. 1979 ve věci *Winterwerp proti Nizozemsku*; stížnost č. 6301/73. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57597>, para 37.

⁸⁷ tamtéž, para 39.

*republice*⁸⁸ se stěžovatel neléčil u psychiatra a byl hospitalizován pouze na základě doporučení své obvodní lékařky a tvrzení rodiny, která on sám popíral. V případě *X. proti Spojenému království*⁸⁹ soud rozvinul svou argumentaci z případu Winterwerp a konstatoval, že v naléhavých případech lze požadovat vyjádření odborníka až po samotném zadržení jedince, v ostatních případech by ale mělo být vyjádření požadováno před zadržením.

Ohledně dosažení poruchy určité závažnosti je důležitý aspekt, že osoba může být nebezpečná nejen svému okolí, ale i sobě a je třeba zohlednit i tento aspekt, neboť ke zbavení svobody může dojít i za účelem lékařského ošetření jedince.⁹⁰

Z hlediska vývoje hospitalizace je nutné zohlednit nejen situaci, kdy už daná porucha netrvá a jedinec by měl být propuštěn, ale také situace, kdy porucha sice stále trvá, ale již není v takové intenzitě, aby byla hospitalizace vyžadována. I v případě, že již netrvají důvody nucené hospitalizace, není zaručeno okamžité propuštění, neboť může docházet k různým socializačním opatřením, která usnadní jedinci návrat do společnosti, i zde je opět na místě princip přiměřenosti. Nikdy nelze s jistotou uvést, zda daná porucha vymizela dočasně či trvale, nebo zda se intenzita odůvodňující hospitalizaci opět nevrátí, vždy je třeba vzít v úvahu již výše zmíněné

⁸⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 2011 ve věci *Župa proti České republice*; stížnost č. 39822/07. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104893>

⁸⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 11. 1981 ve věci *X. proti UK*; stížnost č. 7215/75. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57602>

⁹⁰ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 6. 2010 ve věci *Sabeva proti Bulharsku*; stížnost č. 44290/07. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-99224>, para 56.

hledisko jiných méně intenzivních opatření. Trvalý psychiatrický dohled sám o sobě neospravedlní nucenou hospitalizaci.⁹¹

4.2.3. Přezkum dle článku 5 odst. 4 EÚLP

Článek 5 odst. 4 stanoví „*nikdo nesmí být zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení nezákonné*“. Tohoto práva se mohou dovolávat osoby dotčené článkem 5 odstavcem 1 EÚLP. Rozsah těchto dvou odstavců však není totožný a navzdory tomu, že by ESLP shledal porušení čl. 5 odstavce 1, nezproští se povinnosti zkoumat samostatně porušení čl. 5 odstavce 4. Čl. 5 odst. 4 blíže specifikuje obecnější úpravu práva na účinný právní prostředek nápravy upravený v čl. 13 EÚLP.

Ze samotného znění tohoto odstavce se nabízí dovodit, že se nebude týkat krátkodobých případů zbavení svobody, kdy je již dotyčný propuštěn na svobodu, ale slouží k přezkoumání, které by v případě nezákonnosti vedlo k samotnému propuštění. Jinak však dovodil ESLP v případech zbavení svobody v souvislosti s duševním postižením; v tomto případě má osoba zbavená svobody nárok na soudní přezkum i v případě, kdy již byla propuštěna na svobodu. ESLP tento závěr odůvodnil závažností, kterou přisuzuje pobytu v psychiatrickém zařízení. Záruky zákonnosti, které poskytuje čl. 5 odst. 4, by postrádaly smysl, pokud by soudní kontrola dočasného zbavení svobody byla možná pouze po dobu zbavení svobody.⁹²

⁹¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 1. 2010 ve věci *Trajče Stojanovski proti Makedonii*; stížnost č. 1431/03. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-95323>, para 34.

⁹² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. 12. 2006 ve věci *Filip proti Rumunsku*; stížnost č. 41124/02. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-78577>, para 74.

Požadavek zákonnosti je třeba v tomto ustanovení chápat stejně jak je definován dle čl. 5 odst. 1 EÚLP. V návaznosti na výše uvedená *Wintwerpova kritéria* je třeba aplikovat zkoumání zákonnosti i z hlediska vývoje náležitostí pro zákonné držení, resp. je třeba zákonnost pravidelně podrobovat přezkoumání. Hovoříme zde o periodicitě přezkumu, která má zaručit, že osoba nebude zbavena svobody déle než je v dané situaci nutné, neboť pominuly důvody jejího držení.

4.2.4. Vztah k článku 6 EÚLP

Článek 6 Úmluvy zaručuje jednotlivci právo na spravedlivý proces, pojednává jak o věcech civilních, tak o věcech trestních. ESLP v případě *Winterwerp proti Nizozemsku* uvedl, že právo na soudní přezkum dle čl. 5 odst. 4 nemusí vždy zahrnovat všechny záruky, které obsahuje čl. 6 odst. 1. Důležitými body zde však zůstává právo na přístup k soudu a právo být slyšen.⁹³

Stěžejním případem k našemu tématu ohledně porušení článku 6 je případ *Shtukaturou proti Rusku*⁹⁴. Stěžovatel byl zbaven svéprávnosti a umístěn do psychiatrické nemocnice pouze na základě souhlasu své matky, která byla zároveň jeho opatrovnící. Ačkoliv stěžovatel uvádí, že byl zbaven svéprávnosti bez svého vědomí, dle ruského práva byla hospitalizace považována za dobrovolnou a v důsledku toho zde neprobíhala jakákoliv vnější kontrola okolností umístění. ESLP shledal porušení článku 6 v řízení o zbavení svéprávnosti. Soud opětovně zopakoval, že v případech nedobrovolné detence by osoba navzdory svému mentálnímu či duševnímu postižení měla být vyslechnuta buď osobně, nebo v případě potřeby

⁹³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 10. 1979 ve věci *Winterwerp proti Nizozemsku*; stížnost č. 6301/73. op.cit., para 60.

⁹⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 3. 2008 ve věci *Shtukaturou proti Rusku*; stížnost č. 44009/05. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-85611>

prostřednictvím svého zvoleného zástupce; soud zdůraznil, že stěžovatel byt zbaven svéprávnosti byl schopný navzdory své nemoci projevit svůj názor a přání a přesto mu nebyla dána žádná šance zapojit se do řízení, ve kterém se o jeho svéprávnosti rozhodovalo. V důsledku toho nebyla stěžovateli dána možnost osobně se zúčastnit řízení, prezentovat svůj případ, ale ani možnost soudce vytvořit si názor ohledně jeho duševních schopností. Rozhodnutí tedy bylo postaveno pouze na listinných důkazech a ESLP konstatoval, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces.

Propojenost ustanovení čl. 5 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 můžeme nalézt mimo jiné i v požadavku rychlosti a přiměřené délky řízení; v českém právním řádu je obdobné ustanovení v čl. 38 odst. 2 Listiny. Při posuzování rychlosti je třeba vzít v potaz individuální aspekty případu, neboť navzdory stanoveným lhůtám v českém právním řádu (jedná se o lhůty pořádkové viz. Kapitola 5), je důležité postupovat sice bez zbytečných průtahů, ale s takovou důsledností, aby byly zjištěny všechny okolnosti významné pro rozhodnutí soudu. Čl. 5 odst. 4 pracuje s pojmem „*urychleně*“, zatímco čl. 6 odst. 1 s pojmem „*v přiměřené lhůtě*“. Dle našeho názoru se ohledně omezení osobní svobody v detenčním řízení jedná o těsně se překrývající pojmy, neboť oba dva v sobě obsahují požadavek rychlosti, ale logicky i důkladnosti ohledně zjištění všech významných okolností.

4.2.5. Detenční řízení ve světle článku 3 EÚLP

Pro problematiku detenčního řízení je významným právem i Zákaz mučení a nelidského a ponižujícího zacházení zakotvený v čl. 3 Úmluvy. Velice diskutovaná je praxe psychiatrických nemocnic ohledně používání omezovacích prostředků, toto téma úzce souvisí s nedobrovolnou hospitalizací. Ohledně tohoto spojení nemusíme hledat v judikatuře zahraniční případy, ale můžeme jej vidět i na případě *Bureš proti České republice*. V tomto případě byl stěžovatel pod vlivem léků, které užíval na

předpis, zajištěn na ulici ve sporém oděvu a s podezřením na vliv drog převezen policejní hlídkou na záchytnou stanici. Zde byl několikrát pevně přikurtován a následně převezen do psychiatrické léčebny (dnes „*psychiatrické nemocnice*“), ačkoliv s hospitalizací vyjadřoval od počátku nesouhlas. Následně soud zahájil přezkum přípustnosti převzetí, ustanovil umístěnému zástupkyni (dnes „*jmenování opatrovníkem*“) z řad advokátů, zaměstnankyně soudu navštívila léčebnu a vyslechla ošetřujícího lékaře, s umístěným do styku nepřišla, jelikož lékař uvedl, že umístěný je schopen význam řízení chápat jen z části. Soud rozhodl o přípustnosti převzetí ten samý den, zástupkyně se řízení nezúčastnila, neboť rozhodnutí o ustanovení jí bylo doručeno až společně s usnesením o přípustnosti převzetí. Stěžovatel byl v léčebně nedobrovolně přes 2 měsíce, poté byl propuštěn a druhý den nastoupil hospitalizaci již se souhlasem. Městský soud řízení o přípustnosti dalšího držení z důvodu propuštění umístěného zastavil. Stěžovatel po skončení léčby podal s pomocí Centra advokacie duševně postižených (dále také „*MDAC*“) odvolání s návrhem na prominutí zmeškání lhůty a krajský soud vyhověl. Krajský soud však odvolací řízení zastavil s odůvodněním, že řízení bylo městským soudem zastaveno a není příslušný danou věc rozhodnout. Stěžovatel dále podal žalobu pro zmatečnost, která byla soudem zamítnuta; následně podal ústavní stížnost, která byla odmítnuta pro nevyčerpání všech prostředků nápravy.⁹⁵

Mezi důležitá konstatování ESLP v tomto případě nutno uvést, že umístění na záchytné stanici je omezením osobní svobody dle čl. 5 odst. 1 Úmluvy, dle českého práva mají záchytné stanice pravomoc zadržovat osoby a používat omezující opatření a navzdory námitkám české vlády, že zdravotnický personál není zástupcem státu, vykonává státní moc ohledně omezení osobní svobody a stát se tak nemůže zbavit své odpovědnosti za způsob

⁹⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2012 ve věci *Bureš proti České republice*; stížnost č. 37679/08. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 2. 2015]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-113812>

používání omezujících prostředků. ESLP tedy ohledně použití omezovacích prostředků shledal porušení čl. 3 zakazujícího mučení a nelidské zacházení. Ohledně porušení článku 5 odst. 1 dal ESLP za pravdu tvrzení vlády, že stěžovatel nevyčerpal všechny vnitrostátní prostředky nápravy, resp. řádně se neobrátil na Ústavní soud.⁹⁶

Dle našeho názoru je propojení nedobrovolné hospitalizace a podrobování nelidskému zacházení úzce spjato už jen z důvodů psychické újmy umístění osoby, nehledě na to, že v českém psychiatrickém prostředí stále dochází k používání krajních omezovacích prostředků⁹⁷, aniž by byla zvážena alternativa jiných méně restriktivních postupů. Musíme vzít vždy v potaz, že porušování základních práv osob, které jsou na své svobodě či pohybu omezeny, je třeba věnovat důkladnější pozornost z důvodu omezené efektivity se bránit. Osoba, které není umožněn styk s vnějším světem, nebo se dlouhodobě nachází pod účinky medikamentů, není schopna svá práva sama hájit.

⁹⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2012 ve věci *Bureš proti České republice*; stížnost č. 37679/08. op. cit.

⁹⁷ např.: *Alternativní zpráva pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením: Česká republika* [online]. 2011, op. cit., s. 18-21.

5. Význam judikatury v detenčním řízení

Soudní rozhodnutí zejména vyšších soudů mají v českém právním řádu svůj význam, navzdory tomu, že máme kontinentální typ právní kultury a judikatura není řazena na rozdíl od angloamerického typu mezi prameny práva. Nelze však pominout, že jistá „závaznost“ rozhodnutí vyšších soudů především pro soudy nižší zde existuje; přesto, že je dle Ústavy ČR soudce vázán pouze zákonem, je zde snaha o jisté sjednocení, zachování právní jistoty a základních hodnot právního státu. V tomto ohledu je významná především sjednocující role judikatury Nejvyššího soudu a závaznost rozhodnutí Ústavního soudu vůči všem⁹⁸. Jak jsme již zmínili výše, v právní úpravě detenčního řízení jsou jisté mezery, které byly ponechány, aby je soudy vymezily praxí a svými rozhodnutími. S ohledem na nedávnou novelizaci, roztržštění právní úpravy do několika právních předpisů a doposud nesladěnou terminologii se domníváme, že nová judikatura ohledně detenčního řízení bude i v budoucnu nezbytná.

V předchozích kapitolách jsme se věnovali zejména judikatuře ESLP, přičemž judikatura českých soudů byla zmíněna jen okrajově v souvislosti s právní úpravou, a proto jí bude v této kapitole věnován zvláštní prostor. Vzájemně s vývojem právní úpravy docházelo i k vývoji judikatury, z našeho pohledu budou zmíněny nejdůležitější judikáty a stanoviska Nejvyššího soudu ČR (dále také „NS“) a Ústavního soudu (dále také „ÚS“), v některých případech i ve spojení s příslušnou judikaturou ESLP.

⁹⁸ Článek 89 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

5.1. Nejvyšší soud ČR

V judikatuře Nejvyššího soudu (dále jen „NS“) se nejčastěji setkáme se specifikací jednotlivých lhůt v detenčním řízení a s možnostmi přezkumu.

Jedním se stěžejních případů byl rozsudek 30 Cdo 425/2005 ze dne 28. února 2006, ve kterém se NS vyjádřil ohledně počátku běhu 3 měsíční lhůty pro vydání rozhodnutí o přípustnosti dalšího držení a charakteru této lhůty. V daném případě se jednalo o detenční řízení, kdy umístěná byla bez svého souhlasu dne 14. prosince 2003 přijata do ústavu zdravotnické péče, následně bylo v rozmezí 3 dnů (17. prosince 2003) vydáno usnesení o přípustnosti převzetí, proti kterému však umístěná podala odvolání. O přípustnosti dalšího držení bylo rozhodnuto až rozsudkem ze dne 4. června s odůvodněním, že soud nemohl rozhodnout o přípustnosti dalšího držení dříve, než bylo rozhodnuto o odvolání proti usnesení o přípustnosti převzetí. Proti druhému rozhodnutí podala umístěná odvolání ke krajskému soudu, který potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, avšak konstatoval, že došlo k překročení 3 měsíční lhůty pro rozhodnutí, neboť lhůta počíná běžet okamžikem výroku o přípustnosti převzetí a nikoliv až jeho právní mocí. Proti rozsudku odvolacího soudu podala umístěná dovolání. NS shledal přípustnost dovolání, neboť řešení otázky ohledně nedodržení lhůty stanovené v §191d odst. 4 o.s.ř.⁹⁹ shledal jako otázku zásadního právního významu. NS ve svém výroku potvrdil, že 3 měsíční lhůta počíná běžet dnem vyhlášení usnesení o přípustnosti převzetí; v návaznosti na to NS upřesnil, že rozsudek musí být vyhlášen do 3 měsíců od výroku, resp. vydání usnesení, o přípustnosti převzetí do ústavu, nikoliv ode dne jeho právní mocí. NS vyslovil názor, že případné podání odvolání nemůže být přičítáno k tíži umístěného a závaznost zákonné 3 měsíční lhůty je nezbytná, pouze

⁹⁹ Ve znění k datu vydání rozsudku: „V rozsudku, který musí být vyhlášen do tří měsíců od výroku o přípustnosti převzetí do ústavu, rozhodne soud, zda další držení je přípustné a na jakou dobu.“

Pozn.: V době vydání práce je zcela totožné znění ustanovení obsaženo v § 81 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

výjimečně může být překročena, pokud by to bylo nutné k nezbytnému posouzení věci. NS však uvedl, že lhůty stanovené v o.s.ř. mají pouze charakter lhůt pořádkových a jejich uplynutí nemá za následek nezákonnost vydaného rozhodnutí. V závěru NS shledal nedodržení 3 měsíční lhůty (v tomto případě překročení o 2 a půl měsíce) jako porušení základního práva na projednání věci bez zbytečných průtahů¹⁰⁰, avšak nedošlo k porušení zásad práva na spravedlivý proces a v důsledku posouzení přiměřenosti (omezení práva na osobní svobodu dle čl. 8 odst. 1 Listiny v zájmu zachování práva na ochranu života a zdraví dle čl. 6 odst. 1 a čl. 31 Listiny) je možné samotné překročení lhůty tolerovat. Lhůta je tedy pro soud závazná, ale její překročení je nutno posuzovat vždy individuálně a s ohledem na objektivní aspekty spolehlivého zjištění věci pro samotné rozhodnutí soudu.¹⁰¹

Jisté upřesnění a sjednocení ohledně detencí přineslo Stanovisko ve věcech řízení o vyslovení přípustnosti nebo držení v ústavu zdravotnické péče sp. zn. Cpjn 29/2006 ze dne 14. ledna 2009¹⁰², ve kterém NS jednoznačně vymezil, že oznamovací povinnost se vztahuje ke každé osobě, která byla do ústavu přijata bez svého souhlasu a bez ohledu na to, zda svůj souhlas omítla dát, souhlas udělila a později vzala zpět, nebo jej z objektivních příčin nemohla udělit (např. stav bezvědomí). Dále NS rozvedl, že oznamovací povinnost se bez výjimek týká osob, které souhlas s léčbou udělily a poté jej vzaly zpět, stejně tak osob, které udělily souhlas s léčbou v určitém rozsahu a následně se změnila podmínky pobytu a osoba byla nad rámec svého souhlasu omezena na své osobní svobodě. NS uvedl, že velice často dochází k překročení 24 hodinové lhůty a proto by zpráva o přijetí měla obsahovat i přesný časový údaj převzetí bez souhlasu, resp. překročení mezí uděleného souhlasu. Pro praxi významné bylo konstatování NS, že v případech, kdy

¹⁰⁰ Stanoveno v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2006, sp. zn. 30 Cdo 425/2005. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2010 [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7C3B82FB91DF68E7C1257A4E00651B57?openDocument&Highlight=0,

¹⁰² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. op. cit.

dojde v průběhu řízení k dodatečnému udělení souhlasu, nebo propuštění z ústavu, odpadají tak důvody, pro něž bylo řízení zahájeno, a je třeba jej

zastavit¹⁰³; totéž platí i v případech, byl-li udělen souhlas, či nastalo propuštění až po vydání usnesení o přípustnosti převzetí. NS v návaznosti na výše zmíněné ještě upřesnil, že pokud odpadl důvod, pro který bylo řízení vedeno až po rozhodnutí, které dosud není v právní moci, nebo v průběhu odvolacího řízení, řízení je třeba zastavit a navíc již vydané rozhodnutí zrušit.

Ohledně výše uvedené problematiky v případech, kdy odpadne podmínka řízení, se NS vyjádřil ještě ve svém rozsudku 30 Cdo 1197/2010 ze dne 30. června 2010. NS zde potvrdil své sjednocující stanovisko a uvedl, že přezkum zákonnosti omezení osobní svobody „...se upíná výhradně k době, kdy došlo k převzetí do ústavu.“ Pokud však nastane okolnost, v důsledku které odpadne důvod, pro který je řízení o přípustnosti převzetí vedeno, je třeba řízení zastavit. V tomto rozsudku se jednalo o odvolací řízení a NS konstatoval správnost postupu odvolacího soudu, který nejen řízení zastavil, ale také zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně o přípustnosti převzetí. NS zdůraznil právo umístěné osoby zvolit další právní postup v případě, že se domnívá, že k převzetí nedošlo ze zákonných důvodů. V rozsudku NS uvádí například postup dle § 6a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem^{104,105} V současné právní úpravě (§ 72 ZZŘS) je již

¹⁰³ § 104 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád „Jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví. Nespadá-li věc do pravomoci soudů nebo má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu; právní účinky spojené s podáním žaloby (návrhu na zahájení řízení) zůstávají přitom zachovány.“

Pozn.: Znění paragrafu v době vydání sjednocujícího stanoviska a znění ke dni zpracování práce jsou totožné.

¹⁰⁴ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 3. 2015].

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2010, sp. zn. 30 Cdo 1197/2010. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2010 [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z:

výslovně uvedena možnost i v případě odpadnutí podmínek řízení pokračovat v detenčním řízení, pokud umístěný do 2 týdnů prohlásí, že na projednání trvá. Dle našeho názoru je tak naplněna podmínka řádného přezkumu, která je velice často zmiňována mimo jiné v judikatuře ESLP a ve výkladech k článku 5 odst. 4 Úmluvy.

5.2. Ústavní soud ČR a ESLP

Náležitosti zákonné detence

Ohledně lhůt, zastavení řízení a sporů ohledně opatrovníka a zájmů opatrovance se vyjadřoval i Ústavní soud ČR (dále jen „ÚS“). Ohledně lhůt je třeba zmínit usnesení I. ÚS 842/07 ze dne 16. 7. 2007, kterým byla ústavní stížnost odmítnuta, avšak jednalo se o později medializovaný případ, který se dostal až k ESLP pod názvem *Župa proti České republice*. Skutkové okolnosti případu se týkají nedobrovolné hospitalizace v psychiatrické nemocnici, kam byl stěžovatel převezen za asistence policie pouze na doporučení své obvodní lékařky. Ke splnění ohlašovací povinnosti soudu došlo až s prodlevou po 4 dnech, soud následně rozhodl usnesením o přípustnosti převzetí. ÚS uvedl, že do jeho pravomoci nespadá posuzování hodnocení skutkového stavu obecnými soudy a jelikož se namítané skutečnosti týkají zejména stránky skutkové, není v jeho kompetenci uvádět, že převzetí do zdravotnického ústavu bylo protiústavní. ÚS dále konstatoval, že nedodržení lhůty pro oznamovací povinnost nemá za následek nezákonnost hospitalizace, ale to nebrání tomu, aby se umístěný domáhal satisfakce po léčebně např. v podobě náhrady škody.¹⁰⁶

http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2FFB7DA9AFEE1F17C1257A4E0065C181?openDocument&Highlight=0,

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 16. července 2007, sp. zn. I. ÚS 842/07. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-842-07_2

ESLP v tomto případě konstatoval, že lhůta pro splnění oznamovací povinnosti je jednou ze základních záruk zamezení nezákonných hospitalizací a je třeba ji dodržet, v opačném případě se jedná o nezákonné omezení osobní svobody. ESLP se dále vyjádřil ve smyslu, že nebyly splněny všechny náležitosti detenčního řízení a to zejména provedení dostatečného dokazování jakožto podkladu k rozhodnutí. Hospitalizace proběhla pouze na doporučení obvodní lékařky, nebyla zvážena možnost méně „omezujících“ postupů, nebyl proveden výslech zmíněné obvodní lékařky a ani členů rodiny, kteří tvrdili, že jim umístěný vyhrožoval.

V důsledku nesplnění těchto základních podmínek zákonné detence konstatoval ESLP porušení čl. 5 odst. 1 EÚLP.¹⁰⁷

Odpadnutí podmínky řízení

Větší prostor otázce detenčního řízení byl věnován v usnesení II. ÚS 2508/09 ze dne 29. 6. 2010, ve kterém se jednalo o situaci, kdy byl stěžovatel nedobrovolně hospitalizován, ohlašovací povinnost však nebyla zcela řádně splněna, neboť stěžovatel byl jeden den přijat, následující den o tom lékař vypracoval zprávu a až třetí den bylo oznámení doručeno soudu. V ten samý den byl však stěžovatel propuštěn, soud prvního stupně tak usnesení o přípustnosti převzetí nevydal, jelikož věc vůbec nezahájil. Stěžovatel se poté domáhal u krajského soudu určení lhůty k provedení procesního úkonu, návrh však byl zamítnut s odkazem na stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 9/2009¹⁰⁸. Krajský soud dále uvedl, že toto ustanovení není v rozporu s čl. 5 odst. 4 EÚLP. Ačkoliv ÚS stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou, vyjádřil své názory ohledně několika problémových otázek detenčního řízení. ÚS se neztotožnil s tvrzením

¹⁰⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 2011 ve věci Āupa proti České republice; stížnost č. 39822/07. In HUDOC Database [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104893>

¹⁰⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. op. cit.

stěžovatele, že čl. 5 odst. 4 EÚLP poskytuje osobám v detenci dvojí ochranu, jedná se zde nejen o rychlý soudní přezkum zákonnosti, ale také v případě nezákonnosti detence o propuštění na svobodu; přezkum musí být zaručen i v případě, že je detence ukončena ještě před rozhodnutím o zákonnosti. ÚS se naopak ztotožňuje s názorem Evropské komise pro lidská práva, že v okamžiku ukončení zbavení osobní svobody již nelze přezkum dle čl. 5 odst. 4 uskutečnit.¹⁰⁹

Dalším z případů, které se později dostaly až k ESLP, je případ pana Sýkory, k jehož ústavní stížnosti se ÚS vyjádřil v usnesení IV. ÚS 1348/09 ze dne 11. 1. 2012. Jednalo se o situaci, kdy byl stěžovatel v roce 2004 zbaven způsobilosti k právním úkonům (dle NOZ „omezení svéprávnosti“); dne 9. 11. 2005 byl proti své vůli přijat v psychiatrické nemocnici, o pět dní později (14. 11. 2005) podal stěžovatel prostřednictvím svého zástupce oznámení o nedobrovolné hospitalizaci s požadavkem přezkumu zákonnosti detence. Dne 21. 11. 2005 byl soudu doručen souhlas opatrovníka s hospitalizací stěžovatele datovaný 14. 11. 2005. Následně byl 29. 11. 2005 stěžovatel propuštěn a soud řízení nezahájil. Stěžovatel podal v roce 2009 návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu, resp. přezkumu zákonnosti převzetí, který byl zamítnut. Stěžovatel namítal, že souhlas jeho opatrovníka (město Brno) nemůže automaticky potvrdit zákonnost jeho detence. V tomto případě nebyly naplněny základní požadavky detenčního řízení, jak je formuluje ustanovení čl. 5 EÚLP a s ním spojená judikatura ESLP. Městský soud ve svém vyjádření odkazuje na stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 29/2006¹¹⁰ zejména v otázce zastavení/nezahájení řízení v případě, že došlo k propuštění umístěného či k udělení souhlasu. ÚS již

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2010, sp. zn. II. ÚS 2508/09. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-2508-09_1

¹¹⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. op. cit.

poněkoličké potvrdil svůj konstantní názor ohledně možnosti přezkumu dle čl. 5 odst. 4 EÚLP v případě, že došlo k propuštění nebo udělení souhlasu, a uvedl, že takový přezkum není možný; v tomto usnesení nalezneme ještě upřesnění již zmíněného názoru: „*V okamžiku, kdy je osoba z péče zdravotnického zařízení propuštěna, není již zkrácena na svých právech a role soudu, coby garanta zákonnosti nezbytného omezení základních práv, odpadá.*“¹¹¹

Tento případ posuzoval také ESLP, který opětovně konstatoval, že i když dojde k nedobrovolné hospitalizaci se souhlasem opatrovníka, jedná se o zbavení osobní svobody dle čl. 5 odst. 1 EÚLP, umístěný tak má mít práva na řádný soudní přezkum dle čl. 5 odst. 4 a jeho odepření či absence možnosti se jej dovolat je porušením zmíněného odstavce 4.¹¹² Konstatované porušení článku 5 odst. 4 ESLP mělo za následek novelizaci tehdejšího o.s.ř. a ve znění platném od 1. 1. 2013 byl již včleněn odstavec, který stanoví, že i v řízení, které bylo zastaveno z důvodu propuštění nebo písemného souhlasu, je možné pokračovat, pokud umístěný do 2 týdnů od doručení usnesení o zastavení řízení prohlásí, že na projednání trvá. Toto zlomové ustanovení, tak umožnilo domoci se právní ochrany, byť omezení osobní svobody již fakticky neexistuje, avšak existovalo v minulosti.

V obou výše uvedených případech se ÚS vyjádřil, že pokud bylo zbavení osobní svobody osoby s duševním postižením již ukončeno, nelze již soudní přezkum uskutečnit a role soudu tak odpadá. Opačně se však vyjádřil ve stanovisku pléna Pl. ÚS-st. 25/08 ze dne 6. 5. 2008, kde ve svém výroku uvádí, že ochrana základního práva na osobní svobodu v případě nezákonné vazby vyžaduje zrušení nezákonného rozhodnutí o vazbě i v případech, kdy

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. ledna 2012, sp. zn. IV. ÚS 1348/09. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-1348-09_1

¹¹² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 11. 2012 ve věci *Sýkora proti České republice*; stížnost č. 23419/07. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 2. 2015]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114658>

v době rozhodování Ústavního soudu již vazba netrvá.¹¹³ Zvláštní se tak jeví přístup ohledně přezkumu u nedobrovolných hospitalizací, neboť v uvedeném stanovisku se sice jedná o případ vazby, ale obecně se v obou případech jedná o zbavení osobní svobody, která by měla být bez rozdílu chráněna. Z principu se tak jeví nepřijatelné odepřít právo na soudní přezkum osobám, u kterých již zbavení osobní svobody netrvá, ať již byly zbaveny svobody z důvodu soudní vazby nebo při nedobrovolné hospitalizaci. V tomto ohledu se plně ztotožňujeme s výrokem ESLP, který právo soudního přezkumu vztahuje i na případy, kdy již nedobrovolná hospitalizace netrvá.

Rozhodnutí opatrovníka vs. zájmy umístěného

V neposlední řadě je ohledně tématu detencí na místě zmínit případ pana Červenky, který se na Ústavní soud obrátil celkem dvakrát a pokaždé neúspěšně. Skutkový stav byl takový, že pan Červenka byl invalidní důchodce, který byl v roce 2005 zbaven způsobilosti k právním úkonům (dnes „omezení svéprávnosti“) v důsledku duševní poruchy – alkoholové demence způsobené nadměrným užíváním alkoholu; jako opatrovník mu byla ustanovena Městská část Praha 11. Pan Červenka byl na počátku roku 2011 bez svého souhlasu, avšak se souhlasem opatrovníka, převezen do ústavu se zvláštním režimem Lázně Letiny, k propuštění došlo až v září téhož roku. Stěžovatel se neúspěšně obrátil na Obvodní soud pro Prahu 4 ohledně konfliktů vůle stěžovatele a jeho opatrovníka. Poté podal 2 ústavní stížnosti, přičemž v první se domáhal, aby ÚS vyslovil, že hospitalizací proti jeho vůli, byť se souhlasem jeho opatrovníka, došlo k zásahu do základních práv a svobod; jednání Městské části Praha 11 jakožto opatrovníka, který svolil k izolaci stěžovatele v uzavřeném ústavu, je v rozporu s ústavním pořádkem; postupem Obvodního soudu pro Prahu 4, který nesjednal nápravu ohledně

¹¹³ Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. Pl. ÚS-st. 25/08. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=St-25-08_1

konfliktu zájmů opatrovníka a stěžovatele, došlo k porušení základních práv. ÚS zvážil zejména znalecké posudky ohledně stěžovatelova zdravotního stavu, které jasně dokazovaly, že stěžovatel je těžce závislý na alkoholu, po propuštění se ve velmi krátkém čase vrátí k nadměrnému požívání a již není schopen objektivně posoudit svou závislost. V době projednávání ústavní stížnosti již byl stěžovatel propuštěn a ÚS tedy opětovně uvedl, že stěžovatel již není krácen na svých právech a role soudu tudíž odpadá.¹¹⁴

Ve své druhé ústavní stížnosti z listopadu 2011 se stěžovatel domáhal vyslovení, že opatrovník svolil k detenci pouze na základě schválení opatrovníckým soudem; pokud osoba, byť zbavená způsobilosti k právním úkonům, vyjádří se svým pobytem nesouhlas, je třeba zahájit řízení o přípustnosti převzetí. I tato stížnost byla ÚS odmítnuta s odůvodněním, že ÚS není oprávněn rozhodovat o otázkách tohoto typu.

Pan Červenka se dne 10. 12. 2012 se svou stížností (č. 62507/12) obrátil na ESLP, který ke dni sepsání diplomové práce ještě o věci nerozhodl. Z konstantní judikatury ohledně nedobrovolných hospitalizací je však velice pravděpodobné, že ESLP odsoudí Českou republiku a rozhodne ve prospěch pana Červenky, byť se v tomto případě nejedná o nedobrovolnou hospitalizaci v psychiatrické nemocnici, jako ve většině zmíněných případů v této publikaci, ale jedná se o hospitalizaci v ústavu sociální péče se souhlasem opatrovníka, avšak proti vůli umístěného. Dle našeho názoru by umístěný člověk, nehledě na omezení svéprávnosti, který je schopen projevit svůj nesouhlas s pobytem, měl mít zajištěnu ochranu svých základních práv v podobě detenčního řízení.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2012, sp. zn. I. ÚS 2542/11. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2542-11_2

6. Zhodnocení stavu v České republice

V této kapitole se budeme věnovat zhodnocení praktického dopadu zákonné úpravy detenčního řízení. V předchozích kapitolách jsme rozebrali podobu aktuální české právní úpravy, podobu mezinárodní úpravy a snahy a cíle mezinárodních i národních kontrolních mechanismů a organizací působících v dané problematice.

Jak již bylo zmíněno, v České republice spadá agenda „detenčních řízení“ do kompetence okresních soudů, v jejichž obvodu se psychiatrická nemocnice nachází, na základě toho jsme vybrali vzorek osmnácti okresních soudů a obeslali je s žádostmi o informace, které nám byly během několika málo dní téměř bez výhrady poskytnuty. Předmětné otázky v žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím byly směřovány vždy k rokům 2013 a 2014 ve znění:

- 1. Celkový počet rozhodnutí o zákonnosti převzetí do zdravotního ústavu.*
- 2. Počet rozhodnutí, ve kterých bylo shledáno, že k převzetí do zdravotního ústavu nebyly splněny zákonné podmínky.*
- 3. Počet případů, kdy bylo proti rozhodnutí o zákonnosti převzetí podáno odvolání.*
- 4. Počet rozsudků o přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu.*
- 5. Počet rozsudků, ve kterých soud shledal nepřípustnost dalšího držení ve zdravotním ústavu.*

Sdělení celkového počtu rozhodnutí o zákonnosti převzetí bylo klíčové k rozvinutí dalších statistických otázek ohledně případů, kdy bylo shledáno, že k převzetí nebyly splněny zákonné podmínky, neboť v efektivně fungujícím systému nemůže být počet kladných rozhodnutí stoprocentní. Dále v rámci efektivního systému a zapojení kontroly navazuje otázka ohledně počtu podaných odvolání v řízení o zákonnosti převzetí, jelikož zde je dle našeho názoru jedna z hlavních slabin tohoto řízení, a to zejména

ohledně jmenování opatrovníka z řad advokátů soudem, kdy se advokát v 7 dnech, ve kterých má být rozhodnuto, musí seznámit s celým případem a zastupovat zájmy umístěného a případně podat odvolání. Následující otázky ohledně dalšího držení v ústavu jen dokreslují detenční řízení jako celek, neboť řízení o přípustnosti dalšího držení je jednou z částí, avšak ne vždy k němu musí dojít.

Okresní soudy se seznamem psychiatrických nemocnic v jejich obvodu jsou uvedeny v Příloze č. 1. Ve statistikách pro rok 2013 vycházíme ze zjištěných údajů ze 17 okresních soudů a pro rok 2014 vycházíme z údajů z 18 okresních soudů. Všechny shromážděné údaje z jednotlivých soudů jsou uvedeny v Příloze č. 2.

V těchto grafech vidíme znázorněné údaje ohledně rozhodnutí, ve kterých byla shledána zákonnost převzetí, a případů, kdy nebyla shledána.

Z uvedených grafů vidíme, že soudy téměř ve sto procentech případů konstatují, že k převzetí došlo ze zákonných důvodů. Máme možnost srovnávat dva roky, ve kterých došlo k novelizaci právní úpravy detenčního řízení, avšak pro ilustraci můžeme využít také data z *Alternativní zprávy*

*pro výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením*¹¹⁵ (dále jen „Alternativní studie“) zpracované pod záštitou MDAC, kde jsou uvedené údaje z roku 2009 s poměrem případů, kdy byly vs. nebyly shledány zákonné podmínky 9332 ku 6.

K této statistice se dle našeho názoru úzce váže problematika dokazování v detenčním řízení. Jak jsme již detailněji rozebrali v kapitole 4, probíhá řízení o přípustnosti převzetí zpravidla bez nařízení jednání. Zde je třeba dbát zvýšeného důrazu na dodržení standardů dokazování v minimálním zákonném rozsahu, předpokládá se tedy osobní kontakt soudce a umístěného, provedení příslušných výslechů včetně ošetřujícího lékaře a osob, jejichž výslech si umístěný vyžádá. Lékařská zpráva, výslech ošetřujícího lékaře, vyžádaných osob a v neposlední řadě výslech umístěného představují základní kameny pro rozhodování soudu.

Dle našeho názoru by měl mít stěžejní roli osobní kontakt soudce a umístěného, v odborných člancích se můžeme setkat i s názorem, že není třeba osobního kontaktu v případech, kdy umístěný není výslechu schopen (např. leží v kómatu), s tímto názorem se nemůžeme jednoznačně ztotožnit, neboť soud by se měl minimálně osobně přesvědčit, v jakém stavu se pacient nachází. V praxi se setkáváme s oběma přístupy, častěji však s kladným přístupem ohledně osobní kontroly stavu umístěného. Ačkoliv k výslechům umístěného bývá standardně přistupováno téměř ve sto procentech případů, velice často nedochází k přímému kontaktu soudce a umístěného; výslechy pak provádí vyšší soudní úředníci nebo asistenti soudce. Domníváme se, že v takových případech však chybí tolik judikaturou zdůrazňovaný osobní kontakt se soudcem, neboť umístěného sice někdo ze soudu viděl, avšak nejednalo se o osobu, která bude v detenčním řízení rozhodovat, tudíž bude rozhodnuto opětovně pouze na základě spisu.

¹¹⁵ *Alternativní zpráva pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením: Česká republika* [online]. 2011, op. cit., bod 66.

V následujících grafech vidíme, kolik odvolání bylo podáno do celkového počtu řízení o přípustnosti převzetí.

Zjištěné hodnoty ukazují poměr podaných odvolání navzdory tomu, že umístěná osoba musí být obligatorně zastoupena. Jak jsme již uvedli výše, toto obligatorní zastoupení představuje spíše formální institut, který v praxi ve prospěch umístěného jen ve zlomku případů znamená napadení

rozhodnutí a ochranu jeho práv. Ani tato statistika se výrazně neliší od dat shromážděných v *Alternativní studii*¹¹⁶ z roku 2009, kdy zjištěné poměry byly 9222 nenapadených rozhodnutí ku 110 napadeným.

K zastupování opatrovníkem se již vyjadřoval i Nejvyšší soud ve svém stanovisku ze dne 14. 1. 2009 ohledně řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče. Ze zde uvedených výsledků zjišťování mimo jiné vyplynulo, že pokud si umístěný svého zástupce sám nezvolí, bývá mu opatrovník jmenován soudem velmi často v jednom usnesení spolu se zahájením řízení. Opatrovník by v tuto chvíli měl aktivně vstoupit do již zahájeného řízení a chránit práva umístěného. Z našeho pohledu se nejproblematictější jeví situace, kdy byl opatrovník jmenován až v samotném rozhodnutí o přípustnosti převzetí, pod tento případ lze podřadit i rozhodnutí Okresního soudu v Českých Budějovicích ve věci sp. zn. 25 L 2/2006, kdy byla 13. 1. 2006 splněna oznamovací povinnost ústavu o nedobrovolném převzetí, následně byl 16. 1. 2006 proveden výslech lékaře a řízení ve věci bylo zahájeno až ke dni 19. 1. 2006, přičemž teprve téhož dne byl umístěnému ustanoven opatrovník.¹¹⁷

V porovnání s předchozí dvojicí grafů, je tato statistika z našeho pohledu významnější, neboť malé procento případů, kdy nebyly shledány zákonné podmínky převzetí, lze alespoň z větší části vysvětlit dodržováním právní úpravy a její dostatečnou znalostí stran vystupujících v detenčních řízeních. Malé procento podaných odvolání však dle našeho názoru svědčí o nedostatečné ochraně práv umístěného ze strany jeho právního zástupce, zejména pokud se jedná o opatrovníka jmenovaného soudem.

Tato statistika jasně ukazuje, že navzdory všem doporučením mezinárodních organizací a jejich orgánů, je praxe účinného zastupování v detenčním řízení stále neefektivní. Vzhledem k tomu, že umístěné osoby

¹¹⁶ *Alternativní zpráva pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením: Česká republika* [online]. 2011, op. cit., bod 67.

¹¹⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. op. cit.

nedaly souhlas se svou hospitalizací, i s ohledem na méně časté případy, kdy umístěná osoba není vůbec schopna svou vůli projevit, není ze strany opatrovníků téměř žádná aktivita a snaha chránit zájmy umístěného. Opatrovník má chránit zájmy umístěného, logicky zde vyvstává otázka, jak může opatrovník hájit zájmy osoby, se kterou se nikdy nesetkal a jejíž případ zná pouze ze zasláné dokumentace. Dle našeho názoru je tato „častá“ praxe nepřijatelná.

K problematice efektivního zastupování jsme v podkapitole 2.3.3. zmiňovali Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva pro Českou republiku z roku 2007, kde Výbor zmínil, že není brán dostatečný ohled na názory pacienta a často se umístěný se svým opatrovníkem vůbec nesetká¹¹⁸. Naše statistika provedená o 6-7 let později ukazuje, že praxe se v tomto ohledu nezměnila a zanedbatelný počet podaných odvolání lze přisoudit právě tomu.

K efektivnímu zastupování a s ním spojené ochrany základních práv a zastoupení zájmů umístěného se v poslední době opětovně vyjádřil Evropský soud pro lidská práva v rozsudku *M. S. proti Chorvatsku* č.2, kdy byla pacientka nedobrovolně po návštěvě svého lékaře umístěna do psychiatrické nemocnice, kde byla bez svého souhlasu hospitalizována. V rámci detenčního řízení jí byl soudem jmenován opatrovník, soudce byl s umístěnou v kontaktu, navštívil ji v psychiatrické nemocnici a provedl s ní osobní pohovor, následně při soudním jednání byl ještě přizván znalec, který na základě dokumentace doporučit další hospitalizaci pacientky; stejně tak tentýž den soud rozhodl. Během jednání neměl ani soudce ani opatrovník žádné dotazy. Následující den podala stěžovatelka odvolání s tím, že neexistuje důvod, proč by musela být držena v nemocnici; o dva dny později podala další opravný prostředek sestra stěžovatelky s odůvodněním, že jedná v jejím zájmu, neboť její sestra je pod silnými léky,

¹¹⁸ Posouzení zpráv předložených zúčastněnými státy dle článku 40 Paktu. *Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva: Česká republika* [online]. Výbor pro lidská práva, 2007 [cit. 8. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/Zaverecna_doporuceni_cz_schvalena_vladou.pdf

nikdo jí nevysvětlil, proč po návštěvě lékaře kvůli bolesti zad byla převezena do psychiatrické nemocnice, nebyla seznámena s dalším postupem a až později pochopila, že jedna z osob, které ji navštívily, byl soudce. Svého soudem jmenovaném opatrovníka neviděla během řízení vůbec. Odvolací soud zamítl odvolání jako neopodstatněné a potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně. ESLP mimo jiné uvedl, že kontakt mezi stěžovatelkou a jejím opatrovníkem byl a v obdobných případech bude zásadní a nezbytný, aby ve sporném řízení byla zajištěna efektivní ochrana zájmů stěžovatele a funkce opatrovníka, zejména jako poradního orgánu a zástupce základních práv umístěných osob.¹¹⁹

¹¹⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. 2. 2015 ve věci *M. S. proti Chorvatsku*; stížnost č. 75450/12. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-152259>, paras 148-162.

V závěrečné dvojici grafů vidíme počet rozsudků ohledně dalšího držení v ústavu, resp. počet rozsudků, kdy soud shledal a neshledal přípustnost dalšího držení.

Tyto grafy mají svou informační hodnotu nejen v uvedení znázorněných poměrů případů, kdy byla a nebyla shledána přípustnost dalšího držení, ale také v porovnání s první dvojicí grafů, resp. s celkovým počtem řízení o přípustnosti převzetí. V roce 2013 bylo z celkového počtu 10 603 případů,

kdy bylo kladně rozhodnuto o přípustnosti převzetí, následně vydáno pouze 1 273 rozsudků o přípustnosti dalšího držení v ústavu; v roce 2014 to bylo z celkového počtu 10 352 rozhodnutí o přípustnosti převzetí následně vydáno 1 084 rozsudků o přípustnosti dalšího držení.

Určitou část tohoto početního rozdílu budou tvořit případy, kdy byl umístěný do tří měsíců od usnesení o přípustnosti převzetí, zbytek pak případy, kdy byl dán dodatečně písemný souhlas umístěného s hospitalizací. Jak ze statistiky vyplývá, případy, kdy byl umístěný propuštěn nebo udělil souhlas po vydání usnesení o zákonitosti převzetí a před vydáním rozsudku o přípustnosti dalšího držení, jsou zcela běžné, ale sporné ohledně soudního přezkumu, stejně tak propuštění nebo udělení souhlasu v rozmezí, kdy je pacient přijat do ústavu bez svého souhlasu, avšak souhlas poté udělí či je propuštěn dřív, než soud vydá stanovisko o přípustnosti převzetí. V praxi taková převzetí, resp. zbavení osobní svobody, poté nejsou řádně přezkoumaná, oproti straší právní úpravě je nyní v ZZŘS rozšířeno právo na soudní přezkum zákonnosti detence právě na případy, kdy řízení bylo zastaveno z důvodu propuštění umístěného člověka nebo udělení dodatečného souhlasu s hospitalizací, v takovém řízení lze pokračovat, pokud umístěná osoba ve lhůtě dvou týdnů prohlásí, že na projednání věci stále trvá.

7. Závěr

Cílem práce bylo odpovědět na následující vymezené otázky:

- 1) Je česká právní úprava řízení o vyslovení přípustnosti převzetí do zdravotního ústavu a dalším držení ve zdravotním ústavu (detenční řízení) v souladu s požadavky čl. 5 Úmluvy?
- 2) Je zaručeno právo na soudní přezkum v detenčním řízení ve smyslu čl. 5 odst. 4 a čl. 6 Úmluvy umístěným, kteří jsou zbaveni způsobilosti k právním úkonům, nebo nedali souhlas s hospitalizací? Jak je soudní přezkum řešen u dlouhodobých hospitalizací?
- 3) Jaký je faktický stav poměru zahájených detenčních řízení, usnesení o ne/přípustnosti převzetí do ústavu a rozsudků o přípustnosti dalšího držení? Jaká je efektivita ochrany základních práv umístěných osob, kterým byl soudem jmenován opatrovník z řad advokátů?

Otázka č. 1 – Soulad s požadavky stanovenými v čl. 5 Úmluvy

V práci byla rozebrána česká zákonná úprava týkající se řízení o přípustnosti převzetí a řízení o přípustnosti dalšího držení v ústavu. Po nedávné novelizaci je právní úprava roztržštěná do několika právních předpisů, přičemž kromě převážně hmotněprávní úpravy v zákoně o zdravotních službách, se nově můžeme setkat se základním rámcem procesních podmínek řízení v novém občanském zákoníku a s detailnějšími ustanoveními v zákoně o zvláštních řízeních soudních.

Následně byl v práci proveden rozbor požadavků, které rozvinul Evropský soud pro lidská práva ve své konstantní judikatuře týkající se daného tématu, které se váží k příslušným ustanovením Úmluvy.

Česká právní úprava se po posledních novelizacích více přiblížila požadavkům ESLP pro soulad s čl. 5, avšak na reálné zhodnocení je ještě brzy. Dle našeho názoru je připraven základní zákonný rámec pro

sjednocení české legislativy s požadavky, které ESLP v daných věcech vyslovil, avšak je třeba více zapracovat na korektní činnosti soudů a mechanismů, které jsou nově vytvořeny k ochraně práv a svobod umístěných osob s mentálním či duševním postižením jako znevýhodněné skupiny, jedná se např. o rozšířené kompetence státního zastupitelství, o rozšířené pravomoci Veřejného ochránce práv jako Národního preventivního mechanismu, aj.

Z uvedených zjištěných skutečností tedy vyplývá, že v zajištění všech požadavků je kromě souladu s právní úpravou, která je nyní s uvedenými požadavky téměř totožná, třeba ještě zefektivnit činnost orgánů vystupujících v detenčním řízení, aby byla základní ochrana práv umístěných opravdu garantována. Řešení stávající situace vidíme ve zvýšení právních záruk; ještě větší míře zapojení nezávislých monitorovacích orgánů a detailnější kontrole a dohledu ze strany soudu. K poslednímu bodu bychom zejména doporučili aktivnější zapojení soudce, který v uvedených případech rozhoduje už v řízení o přípustnosti převzetí, neboť osobní přístup může hrát velkou roli, když v určitých případech umístěný, byť zastoupen opatrovníkem, je schopen projevit svou vůli a soudci pak může tento postup pomoci utvořit si komplexnější pohled na daný případ; výše zmíněná doporučení platí několikanásobně více v případech, kdy se již jedná o přípustnost dalšího držení a v sázce je omezení svobody na dlouhou dobu, přičemž i prvotní tři měsíce mezi rozhodnutími nepovažujeme za krátký úsek života, ale za podstatné omezení.

Otázka č. 2 – Právo na soudní přezkum nedobrovolných hospitalizací

K otázce druhé byl proveden rozbor procesně právní úpravy detencí a to zejména práva na soudní přezkum, který umístěnému garantuje čl. 5 odst. 4 a čl. 6 Úmluvy. K uvedené problematice byla provedena analýza jak judikatury ESLP, tak judikatury českých soudů a zejména klíčového

stanoviska Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 29/2006 ze dne 14. ledna 2009, v němž se Nejvyšší soud věnoval podmínkám oznamovací povinnosti ze strany ústavu, ale hlavně podmínkám soudního přezkumu v případech, kdy již byl umístěný propuštěn nebo dodatečně udělil souhlas s hospitalizací. Závěry, ke kterým Nejvyšší soud ohledně odpadnutí podmínek řízení došel, jsou dle našeho názoru a také dle rozebrané judikatury ESLP ohledně osob s duševním postižením mylné.

Uvedený názor však byl provedenými novelami zákonné úpravy překonán a již od novely o.s.ř. z roku 2013 a následné zakotvení v zákoně o zvláštních řízeních soudních je soudní přezkum zajištěn v podobě ustanovení, že v řízení o přípustnosti převzetí či o přípustnosti dalšího držení lze pokračovat, pokud o to umístěný projeví zájem. Ačkoliv právní úprava přezkum připouští i po skončení zásahů do sféry základních práv, dle našeho názoru se v případě osob s duševním či mentálním postižením jedná o velice zranitelnou skupinu osob, která často není schopna efektivně svá základní práva bránit, a ochrana by tedy měla být zajištěna automaticky. Uvedený problém lze odstranit novelou procesních předpisů a stanovit tak, že soudní přezkum bude v uvedených případech proveden automaticky, byť v průběhu dojde k odpadnutí podmínky řízení v podobě propuštění či dodatečného souhlasu, protože zásah do základních práv zde jednoznačně byl.

K otázce druhé se ještě váže problematika překračování stanovených lhůt a periodický přezkum. Ohledně překračování lhůt Nejvyšší soud uvedl, že se v detenčním řízení jedná pouze o lhůty pořádkové, k jejich překročení může ve zvláštních případech docházet a jejich nedodržení nemá za následek nezákonnost rozhodnutí. Tento názor je postaven z části na logické úvaze, že je třeba důkladně zvážit všechny okolnosti případu, ale nelze jej uskutečňovat, pokud nebudou zákonem stanoveny okolnosti takového překročení a nebude zajištěno, aby nedocházelo k svévolnému prodlužování lhůt ze strany soudu.

Ohledně periodického přezkumu považujeme za významný krok k naplnění povinností státu, plynoucích z čl. 5 odst. 4 Úmluvy, ustanovení § 82 zákona o zvláštních řízeních soudních, díky kterému mohou umístěný, zástupce, opatrovník či dokonce osoby blízké podat žádost o nové vyšetření věci a rozhodnutí o propuštění. Problematickým se může v budoucnu stát odst. 2, který toto právo „usměrňuje“ a stanoví, že zamítne-li soud opakovaně výše zmíněnou žádost a nelze očekávat zlepšení zdravotního stavu, může se soud rozhodnout, že další vyšetřování neuskuteční. K této možnosti by se mělo přistupovat striktně individuálně a v souladu s požadavkem přiměřenosti, neboť dle našeho názoru u většiny případů nelze jednoznačně určit, že nedojde ke zlepšení stavu umístěného a že v budoucnu nikdy nepůjde přistoupit k mírnějším opatřením než samotná detence.

Otázka č. 3 – Reálná efektivita ochrany práv umístěných osob

Pro zodpovězení třetí otázky byla shromážděna potřebná data v podobě vybraných informací z určitého vzorku okresních soudů, které mají ve svém obvodu větší psychiatrická zařízení, tudíž mají zvýšenou agendu detenčních řízení. Cílem bylo zjistit, jaký je poměr řízení, kdy byly a nebyly shledány zákonné podmínky převzetí, tento údaj můžeme vyčíst z první dvojice grafů (na str. 70), která nám ukazuje, že soud rozhoduje téměř ve sto procentech o přípustnosti převzetí. Takto jednoznačný výsledek dle našeho názoru může svědčit o nedostatku prostoru, který je v soudní agendě detenčnímu řízení věnován, a nelze to přisuzovat pouze krátkému časovému intervalu, který má soud pro vydání usnesení.

V následující dvojici grafů (na str. 72) nalezneme poměr zahájených řízení a poměr počtu podaných odvolání, jelikož ve většině případů je umístěnému jmenován opatrovník soudem, a z uvedených hodnot můžeme vidět efektivitu zákonného zastoupení. Problematické se jeví zejména případy, kdy jmenovaný opatrovník ani nemá možnost reálně podat odvolání, neboť mnohdy je ustanoven výrokem, který se nachází až v usnesení, obsahujícím výrok o přípustnosti převzetí, nebo je sice ustanoven

samostatným rozhodnutím, ale vydaným ve stejný den jako usnesení o přípustnosti převzetí. Takovéto případy by neměly vůbec nastat, avšak musí být k dispozici právní ochrana proti nim. Oceňujeme činnost ostatních orgánů sloužící k ochraně zákonnosti; z praxe víme, že státní zástupci mají pokyn ve výše zmíněných případech okamžitě podávat odvolání. V mnoha případech také není zajištěno efektivní zastupování z důvodu, že jmenovaný advokát nejeví o případy dostatečný zájem, ať už to plyne z jeho pracovní vytíženosti či navzdory advokátní etice prostě nejedná v zájmu svého klienta. Tento nedostatek by se dal vyřešit relativně snadno a to ustanovováním advokátů, kteří se v dané problematice pohybují, orientují a jeví o takové případy zájem.

Třetí dvojice grafů (na str. 76) dokresluje počet rozhodnutí ohledně přípustnosti dalšího držení v ústavu, v těchto případech je také téměř ve sto procentech shledána přípustnost, která má však za následek dlouhodobý pobyt umístěného v ústavu a podstatný zásah do jeho práv. V tomto případě se ztotožňujeme s judikovaným názorem ESLP, že v těchto případech nejsou ze strany soudu zvažována méně restriktivní omezení, která jsou v mnoha případech uskutečnitelná. Východiskem by mohla být větší míra zapojení ambulantní péče, socializačních programů a ponechání detencí v ústavech až jako krajní řešení vážných případů.

8. Seznam použitých pramenů

Literatura

- BARTLETT, Peter; LEWIS, Oliver; THOROLD, Oliver. *Mental disability and the European convention on human rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, 377 s. ISBN 9789004154230.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. Praha: Linde, 2003, 743 s. ISBN 807201417x.
- JURÍČKOVÁ, Lubica; IVANOVÁ, Kateřina; FILKA, Jaroslav. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 160 s. ISBN 9788024747866.
- KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, 1660 s. ISBN 9788074003653.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s. ISBN 9788074005299.
- LHOTSKÝ, Jan. *Ochrana lidských práv v mezinárodním právu: kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 321 s. ISBN 9788021060661.
- *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, 906 s. ISBN 9788073577506.
- MAREČKOVÁ, Jana; MATIAŠKO, Maroš. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010, 223 s. ISBN 9788072018017.
- MARKOVÁ, Eva; VENGLÁŘOVÁ, Martina; BABIAKOVÁ, Mira. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 352 s. ISBN 8024711516.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, lxxv, 1667 s. ISBN 9788074783708.
- TĚŠINOVÁ, Jolana; ŽDÁREK, Roman; POLICAR, Radek. *Medicínské právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2011, 414 s. ISBN 9788074000508.

- UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 216 s. ISBN 9788074784767.
- ZÁRUBA, Jan. Návrhy státního zastupitelství na zahájení řízení ve věci vyslovení převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče. *Časopis Státní zastupitelství*. 2014, roč. 12, č. 3, s. 73-78. ISSN 1214-3758.

Elektronické prameny

- About us. *Association for the Prevention of Torture* [online]. Association for the Prevention of Torture [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.apr.ch/en/about-us/>
- *Alternativní zpráva pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením: Česká republika* [online]. © 2011 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.mdac.info/sites/mdac.info/files/czech_crpd_alt_report_cz.pdf
- *CPT ve zkratce* [on-line]. Rada Evropy, © 2010 [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/lang/cze/cze-leaflet.pdf>
- *Declaration on the Rights of Disabled Persons* [online]. OHCHR © 1996 - 2015 [cit. 20. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RightsOfDisabledPersons.aspx>
- *Declaration on the Rights of Mentally Retarded Persons* [online]. OHCHR © 1996 - 2015 [cit. 20. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RightsOfMentallyRetardedPersons.aspx>
- HRADILOVÁ, Adéla. *Detence osob duševně nemocných v České republice z pohledu závazků plynoucích z čl. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* [online]. Brno, 2013 [cit. 12. 2. 2015]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/181722/pravf_r/Hradilova_rigo_cl_5_ECHR.pdf

- Hudoc Database. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc>
- Human Rights Committee. *Monitoring civil and political rights* [online]. OHCHR © 1996 - 2015 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIndex.aspx>
- Lidská práva. *Instituce na ochranu lidských práv. Rada pro lidská práva* [online]. Informační centrum OSN v Praze, © 2005 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=7&subkap=34>
- MDAC [on-line]. [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.mdac.info/en>
- *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví* [online]. Praha: Grada, 2008 [cit. 9. 2. 2015]. ISBN 9788024715872. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9867/klasifikace_funkcnich_schopnosti_disability_zdravi.pdf
- *Mise CPT v českých věznicích končí* [online]. Vězeňská služba České republiky, publikováno 10. 4. 2014 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/mise-cpt-v-ceskych-veznicich-konci>
- Overview of the working methods. *Committee against torture*. [online]. United Nations High Commissioner for Human Rights [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CAT/Pages/WorkingMethods.aspx>
- Posouzení zpráv předložených smluvními stranami podle článku 19 Úmluvy. *Závěrečná doporučení Výboru proti mučení* [online]. Výbor proti mučení, 2013 [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezinumluv/Tx.pdf>
- Posouzení zpráv předložených zúčastněnými státy dle článku 40 Paktu. *Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva: Česká republika* [online]. Výbor pro lidská práva, 2007 [cit. 8. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezinumluv/Zaverecna_doporuceni_cz_schvalena_vladou.pdf

- RYBOVÁ, Lucie. Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. *Zprávy: plnění mezinárodních smluv* [online]. Vláda České republiky, © 2011 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z:
<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/evropska-umluva-o-zabraneni-muceni-a-nelidskemu-nebo-ponizujicimu-zachazeni-nebo-trestani-17701/>
- *Souhrny případů Evropského soudu pro lidská práva týkající se duševní poruchy* [on-line]. MDAC [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z:
http://mdac.info/sites/mdac.info/files/Czech_Summaries%20of%20Mental%20Disability%20Cases%20Decided%20by%20the%20European%20Court%20of%20Human%20Rights.pdf
- *Stále více lidí přichází v Česku o svéprávnost. Kritizuje to ombudsman i Štrasburk* [on-line]. Liga lidských práv, 2012 [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z:
<http://llp.cz/2012/01/stale-vic-lidi-prichazi-v-cesku-o-svepravnost-kritizuje-to-ombudsman-i-strasburk/>
- *Standardy CPT* [on-line]. Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, © 2004 [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.cpt.coe.int/lang/cze/cze-standards.pdf>
- *Světová zdravotnická organizace* [online]. World Health Organization, © 2007 [cit. 11. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.who.cz/zakinfo.html>
- *The Core International Human Rights Instruments and their monitoring bodies* [on-line]. Office of the High Commissioner for Human Rights [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/law/index.htm>
- *Umístění člověka do ústavu musí schválit soud, rozhodl ombudsman* [online]. Idnes.cz [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z:
http://zpravy.idnes.cz/umisteni-cloveka-do-ustavu-musi-schvalit-soud-rozhodl-ombudsman-phw-/domaci.aspx?c=A111019_152730_domaci_abr
- *What we do. Association for the Prevention of Torture* [online]. Association for the Prevention of Torture [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z:
<http://www.ap.t.ch/en/what-we-do/>

- What we do. *Mental Disability Advocacy Center* [online]. Mental Disability Advocacy Center [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.mdac.info/en/what-we-do>
- *WHO Resource book on mental health, human rights and legislation* [online]. Geneva: World Health Organization, 2005, s. 20-23 [cit. 9. 2. 2015]. ISBN 924156282. Dostupné z: [http://www.who.int/mental_health/policy/legislation/Resource%20Book_Eng2_WEB_07%20\(2\).pdf?ua=1](http://www.who.int/mental_health/policy/legislation/Resource%20Book_Eng2_WEB_07%20(2).pdf?ua=1)

Mezinárodní smlouvy

- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].
- Sdělení MZV č. 9/1996 Sb., o sjednání Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].
- Sdělení MZV č. 96/2001 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].
- Sdělení MZV č. 78/2006 Sb. m. s., Opční protokol k úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 11. 2. 2015].
- Sdělení MZV č. 10/2010 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání přijatá v New Yorku dne 10. 12. 1984 [online]. OSN [cit. 12. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-proti-muceni.pdf>

- Všeobecná deklaráce lidských práv přijatá v New Yorku dne 10. 12. 1948 [online]. OSN [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>
- Vyhláška MZV č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

Vnitrostátní právo

- Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].
- Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 3. 2015].
- Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 10. 2. 2015].
- Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9. 2. 2015].
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 24. 11. 2014].

Judikatura a stanoviska českých soudů

- Nález Ústavního soudu ze dne 18. května 2000, sp. zn. IV. ÚS 639/2000. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-639-2000>
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. července 2007, sp. zn. I. ÚS 842/07. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-842-07_2
- Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2010, sp. zn. II. ÚS 2508/09. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-2508-09_1
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. ledna 2012, sp. zn. IV. ÚS 1348/09. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-1348-09_1
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2012, sp. zn. I. ÚS 2542/11. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2542-11_2

- Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. Cpjn 29/2006, [R 62/2009 civ.]. In *Beck-online* [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck [cit. 26. 11. 2014]. Dostupné z: <http://beck-online.cz/>
- Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2008, sp. zn. Pl. ÚS-st. 25/08. In *NALUS* [právní informační systém]. Ústavní soud [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=St-25-08_1
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2006, sp. zn. 30 Cdo 425/2005. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2010 [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7C3B82FB91DF68E7C1257A4E00651B57?openDocument&Highlight=0,](http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/7C3B82FB91DF68E7C1257A4E00651B57?openDocument&Highlight=0)
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. března 2008, sp. zn. 30 Cdo 2738/2006. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2010 [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3B5DBDB9415266C0C1257A4E0068A9D4?openDocument&Highlight=0,](http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3B5DBDB9415266C0C1257A4E0068A9D4?openDocument&Highlight=0)
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2010, sp. zn. 30 Cdo 1197/2010. *Nejvyšší soud* [online]. Nejvyšší soud, © 2010 [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: [http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2FFB7DA9AFEE1F17C1257A4E0065C181?openDocument&Highlight=0,](http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/2FFB7DA9AFEE1F17C1257A4E0065C181?openDocument&Highlight=0)

Judikatura ESLP

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 10. 1979 ve věci *Winterwerp proti Nizozemsku*; stížnost č. 6301/73. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57597>

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 11. 1981 ve věci *X. proti UK*; stížnost č. 7215/75. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57602>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 5. 1985 ve věci *Ashingdane proti UK*; stížnost č. 8225/78. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57425>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 9. 1990 ve věci *E. proti Norsku*; stížnost č. 11701/85. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57634>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 5. 1998 ve věci *Kurt proti Turecku*; stížnost č. 24276/94. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58198>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 4. 2000 ve věci *Witold Litwa proti Polsku*; stížnost č. 26629/95. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58537>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 6. 2005 ve věci *Storck proti Německu*; stížnost č. 61603/00. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-69374>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. 12. 2006 ve věci *Filip proti Rumunsku*; stížnost č. 41124/02. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-78577>

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 3. 2008 ve věci *Shtukaturov proti Rusku*; stížnost č. 44009/05. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 26. 11. 2014]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-85611>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 4. 2009 ve věci *Giorgi Nikolaishvili proti Gruzii*; stížnost č. 37048/04. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-90590>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 1. 2010 ve věci *Trajče Stojanovski proti Makedonii*; stížnost č. 1431/03. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-95323>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 6. 2010 ve věci *Sabeva proti Bulharsku*; stížnost č. 44290/07. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-99224>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 11. 2010 ve věci *Hajduová proti Slovensku*; stížnost č. 2660/03. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-101945>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 2011 ve věci *Župa proti České republice*; stížnost č. 39822/07. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-104893>

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2012 ve věci *Stanev proti Bulharsku*; stížnost č. 36760/06. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 11. 2014]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108690>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 18. 10. 2012 ve věci *Bureš proti České republice*; stížnost č. 37679/08. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 2. 2015]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-113812>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 11. 2012 ve věci *Sýkora proti České republice*; stížnost č. 23419/07. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 24. 2. 2015]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-114658>
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. 2. 2015 ve věci *M. S. proti Chorvatsku*; stížnost č. 75450/12. In *HUDOC Database* [právní informační systém]. Evropský soud pro lidská práva [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné z:
<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-152259>

9. Přílohy

Příloha č. 1 – Seznam vybraných okresních soudů

Příloha č. 2 – Zjištěné statistické údaje

Příloha č. 1

Obvodní soud pro Prahu 8 Justiční areál Na Míčánkách Ul. 28. pluku c. 1533/29b Praha 10 – Vršovice	PN Bohnice Ústavní 91 181 02 Praha 8 www.bohnice.cz
Okresní soud ve Strakonících Smetanova 455 Strakonice 386 23	PN Lnáře Lnáře 16 387 42 Lnáře www.pllnare.cz
Okresní soud v Českém Krumlově Linecká 284 381 20 Český Krumlov	PN Červený dvůr Červený dvůr 1 381 01 Český Krumlov www.cervenydvur.cz
Okresní soud v Táboře Nám. Mikoláše z Husi 43 39017 Tábor	Dětská PN Opařany Opařany 121 391 61 www.dpnoparany.cz
Okresní soud Plzeň – jih Sady 5. května 11 Plzeň 306 24	PN Dobřany Ústavní ulice 334 41 Dobřany www.pldobrany.cz
Okresní soud v Lounech Sladkovského 1132 44029 Louny	PN Petrohrad Petrohrad 1 439 85 www.plpetrohrad.cz Dětská PN Louny Rybalkova 1400 440 01 Louny www.detska-psihiatricka-nemocnice-louny.cz
Okresní soud v Litoměřicích Na Valech 525/12 41297 Litoměřice	PN Horní Beřkovice Podřipská 1 411 85 Horní Beřkovice www.plhberkovice.cz
Okresní soud v Hradci Králové Ignáta Herrmanna 227 50200 Hradec Králové	Psychiatrická klinika – Léčebna návykových nemocí Nechanice Vaňhalova 224 503 15 Nechanice www.fnhk.cz/psych/soucasti- kliniky/oddeleni/lmn

Okresní soud v Havlíčkově Brodě Husova 2895 580 25 Havlíčkův Brod	PN Havlíčkův Brod Rozkošská 2322 580 23 Havl. Brod www.plhb.cz
Okresní soud v Jihlavě Vrchlického 46 58 727 Jihlava	PN Jihlava Brněnská 455/54 586 24 Jihlava www.pnj.cz
Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou Strojírenská 2210/28 59119 Žďár nad Sázavou	Dětská PN Velká Bíteš U Stadionu 285 595 01 Velká Bíteš www.dpl-velkabites.cz
Městský soud v Brně Polní 994/39 Brno 608 01	PN Brno Húskova 2 618 32 Brno – Černovice www.pnbrno.cz
Okresní soud ve Vyškově Kašíkova 28 68218 Vyškov	PN Brno – detašované pracoviště Slavkov Polní 470 684 01 Slavkov u Brna www.pnbrno.cz
Okresní soud v Jeseníku Dukelská 2a/ 761 Jeseník 790 01	PN Marianny Oranžské Bílá Voda 1 790 69 Bílá Voda http://oblibene.biz/pl.bila.voda/
Okresní soud v Olomouci Tř. Svobody 685/16 77138 Olomouc	PN Šternberk Olomoucká 1848/173 785 01 Šternberk www.plstbk.cz
Okresní soud v Kroměříži Soudní 1279/11 767 42 Kroměříž	PN Kroměříž Havlíčková 1265 767 40 Kroměříž www.plkm.cz
Okresní soud v Bruntále Partyzánská 11 792 01 Bruntál	PN Opava – detašované pracoviště Horní Holčovice www.pnopava.cz
Okresní soud v Opavě Olomoucká 27 746 77 Opava	PN Opava Olomoucká 305/88 746 01 Opava www.pnopava.cz

Příloha č. 2

Počet ústavů	1) Celkový počet rozhodnutí o zákonnosti převzetí do zdravotního ústavu	2) Počet rozhodnutí, ve kterých bylo shledáno, že k převzetí do zdravotního ústavu nebyly splněny zákonné podmínky	3) Počet případů, kdy bylo proti rozhodnutí o zákonnosti převzetí podáno odvolání	4) Počet rozsudků o přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu	5) Počet rozsudků, ve kterých soud shledal nepřípustnost dalšího držení ve zdravotním ústavu
2013					
1	2291	5	36	323	0
1	181	0	1	4	0
1	21	0	0	3	0
1	19	0	0	4	0
1	1531	1	14	388	0
1	842	0	12	32	0
1	76	0	10	0	0
1	739	0	7	242	8
1	413	0	10	52	0
1	36	0	0	0	0
1	930	0	20	49	0
1	148	0	0	0	0
1	155	0	0	0	0
1	1166	2	11	50	0
1	1044	0	15	93	0
1	169	0	0	0	0
1	842	0	14	33	4
CELKEM	10603	8	150	1273	12
2014					
Počet ústavů	1) Celkový počet rozhodnutí o zákonnosti převzetí do zdravotního ústavu	2) Počet rozhodnutí, ve kterých bylo shledáno, že k převzetí do zdravotního ústavu nebyly splněny zákonné podmínky	3) Počet případů, kdy bylo proti rozhodnutí o zákonnosti převzetí podáno odvolání	4) Počet rozsudků o přípustnosti dalšího držení ve zdravotním ústavu	5) Počet rozsudků, ve kterých soud shledal nepřípustnost dalšího držení ve zdravotním ústavu
1	2359	0	42	250	0
1	181	0	0	2	0
1	16	0	0	0	0
1	30	0	0	0	0
1	1350	0	17	296	0
2	149	29	1	25	0
1	763	0	4	24	2
1	82	1	16	5	1
1	607	0	13	175	5
1	411	1	9	33	0
1	82	0	0	0	0
1	988	1	16	30	0
1	152	0	0	0	0
1	155	0	1	1	0
1	1165	0	12	80	0
1	1061	0	7	130	0
1	189	0	0	0	0
1	612	0	12	33	0
CELKEM	10352	32	150	1084	8